

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON BADIY AKADEMIYASI HUZURIDAGI
BADIY TA'LIM YO'NALISHLARIDA PEDAGOG VA MUTAXASSIS KADRLARNI QAYTA
TAYYORLASH HAMDA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH MARKAZI**

“GRAFIKA” YO‘NALISHI

**“GRAFIKA TURLARIDA USLUB VA KOMPOZITSIYA”
MODULI BO‘YICHA**

**O‘QUV-USLUBIY
MAJMUUA**

2025

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**O‘ZBEKISTON BADIY AKADEMIYASI HUZURIDAGI
BADIY TA’LIM YO‘NALISHLARIDA PEDAGOG VA MUTAXASSIS
KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH HAMDA ULARNING MALAKASINI
OSHIRISH MARKAZI**

“GRAFIKA” YO‘NALISHI

**GRAFIKA TURLARIDA USLUB VA KOMPOZITSIYA
moduli bo‘yicha**

O‘QUV-USLUBIY MAJMUA

Toshkent – 2025

Modulning o‘quv-uslubiy majmuasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrdagi 485-sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan o‘quv dasturi va o‘quv rejasiga muvofiq ishlab chiqilgan.

Tuzuvchilar: dotsent, L.Basharova

Taqrizchi: professor B.Xadjimetov

*Ishchi o‘quv dasturi O‘zBA huzuridagi Markaz Ilmiy-metodik Kengashining qarori bilan tasdiqqa tavsiya qilingan.
(2025-yil “4” yanvardagi 1-sonli bayonnoma)*

MUNDARIJA

- I. ISHCHI DASTUR**
- II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL
O‘QITISH METODLARI**
- III. NAZARIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI**
- IV. AMALIY MASHG‘ULOTLAR MAZMUNI**
- V. GLOSSARIY**
- VI. ADABIYOTLAR RO‘YXATI**
- VII. NAZORAT SAVOLLARI**

I. ISHCHI DASTUR

KIRISH

Ushbu dastur O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrda tasdiqlangan “Ta’lim to‘g‘risida” Qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 22-iyundagi “Oliy ta’lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida” PF-4732-son, 2019-yil 27-avgustdagi “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida” PF-5789-son, 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5847-son, 2020-yil 21-apreldagi “Tasviriy va amaliy san’at sohasi samaradorligini yanada oshirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4688-son, 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” PF-60-son, 2023-yil 25-yanvardagi “Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini samarali yo‘lga qo‘yishga doir birinchi navbatdagi tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida” PF-14-son, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi to‘g‘risida” PF-158-son Farmonlari, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024 yil 21 iyundagi “Aholi va davlat xizmatchilarining korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi bilimlarini uzluksiz oshirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-228-son, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 17 fevraldagi “Sun’iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-4996-son qarorlari va O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2019-yil 23-sentabrdagi 797-son “O‘zbekiston Badiiy akademiyasi huzuridagi Badiiy ta’lim yo‘nalishlarida pedagog va mutaxassis kadrlarni qayta tayyorlash hamda ularning malakasini oshirish markazi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2021-yil 21-iyundagi 385-son hamda “Oliy ta’lim tashkilotlari rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini samarali tashkil qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 2024-yil 11-iyuldagi 415-son Qarorlarida belgilangan ustuvor vazifalar mazmunidan kelib chiqqan holda tuzilgan bo‘lib, u oliy ta’lim muassasalari pedagog kadrlarining kasb mahorati hamda innovatsion kompetentligini rivojlantirish, sohaga oid ilg‘or xorijiy tajribalar, yangi bilim va malakalarni o‘zlashtirish, shuningdek amaliyotga joriy etish ko‘nikmalarini takomillashtirishni maqsad qiladi.

Dastur doirasida berilayotgan mavzular ta’lim sohasi bo‘yicha pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish mazmuni, sifati va ularning tayyorgarligiga qo‘yiladigan umumiy malaka talablari va o‘quv rejalari asosida

shakllantirilgan bo'lib, amaliy san'atda kompozitsion yechim masalalari bo'yicha tegishli bilim, ko'nikma va malakaga ega bo'lishga yo'naltirilgan.

Modulning maqsadi va vazifalari

Oliy ta'lim muasasalari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish kursining **maqsadi** pedagog kadrlarning innovatsion yondoshuvlar asosida o'quv-tarbiyaviy jarayonlarni yuksak ilmiy-metodik darajada loyihalashtirish, sohadagi ilg'or tajribalar, zamonaviy bilim va malakalarni o'zlashtirish va amaliyotga joriy etishlari uchun zarur bo'ladigan kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirish, shuningdek ularning ijodiy faolligini rivojlantirishdan iborat

Kursning **vazifalariga** quyidagilar kiradi:

“Grafika” yo'nalishida pedagog kadrlarning kasbiy bilim, ko'nikma, malakalarini takomillashtirish va rivojlantirish;

- pedagoglarning ijodiy-innovatsion faollik darajasini oshirish;

- pedagog kadrlar tomonidan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, zamonaviy ta'lim va innovatsion texnologiyalar sohasidagi ilg'or xorijiy tajribalarning o'zlashtirilishini ta'minlash;

- o'quv jarayonini tashkil etish va uning sifatini ta'minlash borasidagi ilg'or xorijiy tajribalar, zamonaviy yondashuvlarni o'zlashtirish;

“Grafika turlarida uslub va kompozitsiya” modulida qayta tayyorlash va malaka oshirish jarayonlarini fan va ishlab chiqarishdagi innovatsiyalar bilan o'zaro integratsiyasini ta'minlash.

“Grafika turlarida uslub va kompozitsiya” modulini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

Tinglovchi:

- turli grafika turlarining o'ziga xos xususiyatlari va farqlari haqida bilish, masalan, reklama grafikasidan to akademik san'atgacha bo'lgan grafik turlar;

- grafika va tasvir san'atidagi uslub va kompozitsiyaning o'ziga xos xususiyatlari haqida chuqur bilimga ega bo'lish. Uslubning tarixiy rivojlanishi, turli san'at maktablari va uslublarini bilish;

- kompozitsiyani tashkil etuvchi asosiy elementlar va ularning o'zaro aloqasi haqida tushuncha, shakl, rang, chiziq va tekstura kabi komponentlarning rolini bilish;

- grafika turidagi texnikalarni, masalan, ofset, linogravüra, ksilografiya va boshqalarni qanday ishlatish haqida **bilishi**;

- grafik asarda uslubni shakllantirish va kompozitsiya tuzish ko‘nikmalariga ega bo‘lish. Elementlarni to‘g‘ri joylashtirish, muvozanatni saqlash, kompozitsiya jarayonida ranglar va shakllarni o‘zgartirish va ulardan samarali foydalanish;
- grafik san‘atning turli uslublari va texnikalarini amaliyotda qo‘llash, materiallar va vositalardan samarali foydalanish;
- ijodiy yondashuvlarni va yangi uslublarni ishlab chiqish, grafika turlaridagi ijodiy erkinlikni va texnikani uyg‘unlashtirish;
- grafik asarlarni tahlil qilish, ularning uslubi, kompozitsiyasi va texnikasini chuqur o‘rganish, estetik va vizual talablarga javob beradigan asarlarni yaratish;
- grafika asarlarining vizual ta‘sirini, muvozanat va ranglarning his-tuyg‘ularga ta‘sirini yaratish o‘zlashtirish **ko‘nikmalariga** ega bo‘lishi;
- grafik uslublarni yaratishda ijodiy yondashuvni va texnikani samarali qo‘llash. San‘atda yangi uslub va tasvirlarni yaratishda erkin fikrlash va amaliyotda qo‘llash;
- grafik asarlarning estetik va texnik jihatlarini tahlil qilish, turli uslublarni o‘zaro taqqoslash va o‘z asarlarida uslubni to‘g‘ri qo‘llash;
- grafika san‘ati sohasida yangi yondashuvlarni va innovatsion texnikalarni qo‘llash, yangicha va original asarlarni yaratish;
- o‘z asarlarini boshqalar bilan samarali tarzda taqdim etish, grafik san‘at sohasidagi fikrlarni, tushunchalarni va ijodiy g‘oyalarni aniq va to‘g‘ri ifodalash **kompetensiyalariga** ega bo‘lishi lozim.

Modulni tashkil etish va o‘tkazish bo‘yicha tavsiyalar

“Grafika turlarida uslub va kompozitsiya” moduli ma’ruza va amaliy mashg‘ulotlar shaklida olib boriladi.

Kursni o‘qitish jarayonida ta’limning zamonaviy metodlari, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari qo‘llanilishi, shuningdek, ma’ruza darslarida zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida taqdimot va elektron-didaktik texnologiyalarni;

- o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlarda ustaxonalar, sohaga oid muassasalar va soha mutaxassislarining ijodiy ustaxonalarida tashkil etilishi, badiiy ta’limning muhim ta’lim metodlarini qo‘llash nazarda tutiladi.

Modulning o‘quv rejadagi boshqa modullar bilan bog‘liqligi va uzviyligi

“Grafika turlarida uslub va kompozitsiya” moduli bo‘yicha mashg‘ulotlar o‘quv rejasidagi “Raqamli universitet” modeli va oliy ta’lim jarayonini boshqarishning axborot tizimlari”, “Ta’lim menejerining innovatsion kompetentligi” kabi modullar bilan uzviy aloqadorlikda olib boriladi.

Modulning oliy ta'limdagi o'rni

Modulni o'zlashtirish orqali tinglovchilar badiiy ta'limning ta'lim va tarbiya jarayonlarini o'rganish, ularni tahlil etish, amalda qo'llash va baholashga doir kasbiy kompetentlikka ega bo'ladilar.

MODUL BO'YICHA SOATLAR TAQSIMOTI

№	Modul mavzulari	Auditoriya o'quv yuklamasi			
		Jami	Nazariy	Amaliy mashg'ulot	Kochma mashg'ulot
1.	Grafika san'atining turlari va ularning xususiyatlari	2	2		
2.	Grafik san'atning asosiy yo'nalishlari: plakat, illyustratsiya va boshqalar	2	2		
3.	Kitob grafikasining o'ziga xosligi va uslublari. Raqamli grafika va uning zamonaviy tendensiyalari	2	2		
4.	Kompozitsiya asoslari va tamoyillari	2		2	
5.	Kompozitsiyaning asosiy elementlari: nuqta, chiziq, shakl va rang	2		2	
6.	Tekstura va materiallarning kompozitsiyada ishlatilishi. Kontrast va rang uyg'unligi asosida kompozitsiya yaratish	2		2	
7.	Uslublar va ularning grafika turlarida ifodasi	2		2	
8.	Klassik uslublari: realizm, modernizm va ekspressionizm	2		2	
9.	Zamonaviy grafikadagi minimalizm va abstraktsiya. Milliy uslublari va an'anaviy naqshlarning grafik san'atda qo'llanilishi	2		2	
10.	Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar	2		2	
11.	Grafika tarixidagi asosiy uslublari va tendensiyalar	2		2	

12.	Plakat san'atining rivojlanishi va uslubiy o'zgarishlar	2		2	
	Jami:	24	6	18	

NAZARIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

1-mavzu. Grafika san'atining turlari va ularning xususiyatlari. (2 soat).

Grafika san'ati vizual san'atlarning bir turi bo'lib, asosan chizilgan, g'oyaviy va tasviriylar uchun qo'llaniladigan tasvirlarni yaratish bilan shug'ullanadi. U rangtasvirdan farqli ravishda asosan chiziqlar, nuqtalar, soyalar va to'g'ri chizmalar orqali shakllanadi. Grafikaga ko'plab turli uslub va texnikalar kiradi, har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega va o'z imkoniyatlarini namoyish etadi. Grafika san'atining turlari quyidagicha:

Ofset grafika, keng tarqalgan bosma texnologiyalaridan biridir. Bu usulda tasvirni yassi plastinka yoki rasmi yuzadan bosib chiqarish orqali ko'plab nusxalar yaratish mumkin. Ofset grafika asosan matbuot, gazeta va jurnallarni chop etishda qo'llaniladi. Bu turdagi grafika uchun materiallar va texnologiyalar talab qiladi, chunki tasvirni aniqlik va to'g'rilik bilan ko'paytirish kerak bo'ladi. Linogravüra usulida tasvir linoleumga o'yilgan bo'ladi. Shakllar kesib chiqiladi va tasvir yuzasi bo'yoq bilan bosib chiqariladi. Linogravüra texnikasining o'ziga xosligi — bu oson ishlanadigan material (linoleum) va uning yordamida yaratiladigan soddalashtirilgan, lekin qattiq va aniq shakllar. Ushbu turdagi grafika ko'pincha grafikalik va dekorativ san'atlarda ishlatiladi. Ksilografiya usulida tasvirni yog'och materialga o'yish orqali yaratish mumkin. Ushbu usulda yog'ochning tuzilishi va shakllari tasvirning ko'rinishiga ta'sir qiladi, va bu usulda ko'pincha qalin va aniq chiziqlar hosil bo'ladi. Ksilografiya tarixan bosma san'atning eng qadimgi usullaridan biri bo'lib, ko'plab klassik asarlar ushbu texnologiyada yaratilgan. Gravüra yoki etching usulida temir yoki boshqa metall plitalarga tasvir o'yish orqali bosib chiqarish amalga oshiriladi. Bu usulda asar yaratish jarayoni ko'proq murakkab, chunki birinchi bosqichda plita maxsus eritma bilan qaynatiladi va so'ngra bu yuzaga tasvir o'yiladi. Etching usuli yuqori sifatli tasvirlar yaratish imkonini beradi, shuningdek, unda ranglarning boyligi va chuqurligi mavjud. Serigrafiya usulida suyuq bo'yoqlar mato yoki boshqa materiallardan o'tkazib tasvirlar chiqariladi. Bu usulda maxsus ekran orqali bo'yoqlar siqiladi va ko'plab nusxalar olish mumkin. Serigrafiya usuli ko'pincha posterlarda, reklama materiallarida, dizayn va modada ishlatiladi, chunki bu texnologiya ranglarni aniq va to'g'ri chiqarishga imkon beradi. Akvatinta texnikasi gravüra bilan bog'liq bo'lib, metal plastinkaga maxsus eritmalar yordamida ranglar qo'shiladi. Ushbu usulda rangning soyalarini va tonlarini

yaratish uchun tasvir yuzasiga turli qoplamalar qo'yiladi. Akvatinta ko'plab rangli va soyali tasvirlar yaratishda ishlatiladi. Raqamli grafika san'ati turli elektron texnologiyalar yordamida yaratilib, kompyuter va raqamli vositalarda ishlab chiqiladi. Bunday grafika odatda dizayn, veb-saytlar, reklama va ko'rgazmalar uchun yaratiladi. Raqamli grafika juda oson o'zgartiriladigan va taqdimotlarda keng qo'llaniladi. Monoprint usulida tasvir faqat bitta nusxada yaratish mumkin. Bu usulda biror material (ko'pincha metall yoki plastik) ustida tasvir chizilib, so'ngra unga bo'yoq surtilib, tekis yuzaga bosib chiqariladi. Xavotirli grafika o'ziga xos bo'lib, u asosan badiiy va maxsus asarlar yaratishda qo'llaniladi.

Grafika san'ati turlari san'atkorlarga o'z fikrlarini va hissiyotlarini tasvirlashda keng imkoniyatlar taqdim etadi. Har bir tur o'ziga xos texnik va estetik imkoniyatlarga ega bo'lib, grafika san'ati ijodkorlariga turli uslub va usullarni birlashtirib, o'z asarlarini yaratish imkonini beradi.

2-mavzu. Grafik san'atning asosiy yo'nalishlari: plakat, illyustratsiya va boshqalar. (2 soat).

Grafik san'at keng qamrovli soha bo'lib, turli tasviriy yo'nalishlarga ega. Har bir yo'nalish o'zining maxsus maqsadlari, texnikalari va estetik xususiyatlariga ega. Grafik san'atning asosiy yo'nalishlari quyidagicha: Plakat san'ati — bu ma'lum bir maqsadni yoki g'oyani ommalashtirish, e'lon qilish uchun yaratilgan grafika turi. Plakatlarda ko'pincha reklama, ijtimoiy yoki siyosiy aksiyalarni targ'ib qilish, madaniy tadbirlar va boshqa muhim voqealar haqida xabar berish uchun ishlatiladi. Plakatlarning estetik jihatlari, tasvirlarning to'g'ridan-to'g'ri va kuchli ta'siri bilan ajralib turadi. Ularning asosiy xususiyati — qisqa va aniq xabarni katta va sezilarli shakllarda taqdim etishdir. Plakatlarda ko'pincha yorqin ranglar, sodda va tushunarli shakllar ishlatiladi. Illyustratsiya — bu matnli asarlarni tushunarliroq qilish uchun yaratilgan tasvirlar. Illyustratsiyalar kitoblar, jurnal va gazetalarda, reklama materiallarida va boshqa axborot resurslarida qo'llaniladi. Ular asosan hikoya yoki mazmunni tasvirlash uchun ishlatiladi, va har bir illyustratsiya o'zining badiiy yondashuvi bilan ajralib turadi. Illyustratsiya grafik san'atining juda keng sohasi bo'lib, ular nafaqat o'ziga xos uslublar va ranglarning uyg'unligini, balki obrazlarning chuqur hissiy va estetik ta'sirini yaratadi. Karikatura — bu insonlarning yoki voqealarning kinoya, hazil yoki satira orqali tasvirlanishi. Karikaturalarda ko'pincha personajlarning yoki hodisalarining qiziqarli yoki g'ayrioddiy xususiyatlari kuchaytiriladi. Bu yo'nalish ijtimoiy va siyosiy masalalarni ko'rsatish uchun ishlatiladi. Karikaturalar juda ko'p xususiyatlarga ega, ular sarkazm, hazil-mutoyiba yoki tanqidni aks ettirishi mumkin. Reklama grafikasining asosiy maqsadi — mahsulot yoki xizmatni ommaga taqdim etish va sotishni rag'batlantirishdir. Reklama plakatlari,

bannerlar, reklama kartalarida ko‘pincha jozibali vizual tasvirlar, shuningdek, mahsulotni yaxshilab ko‘rsatish uchun ishlab chiqilgan dizaynlar ishlatiladi. Reklama grafikasida texnik jihatlar va ranglar orqali mijozning diqqatini jalb qilishga intilish sezilarli. Vizual identifikatsiya yoki brending grafikasining maqsadi — kompaniya yoki tashkilotning o‘ziga xos tashqi ko‘rinishini yaratish. Bunga logotiplar, korporativ ranglar, shiorlar va boshqa elementlar kiradi. Ularning asosiy vazifasi kompaniyaning imidjini shakllantirish va uni bozorga muvaffaqiyatli taqdim etishdir. Typografiya grafika san’ati ichida alohida yo‘nalish bo‘lib, matnning joylashtirilishi, shakli va ranglarini o‘rganadi. Typografiya matnli dizaynlarda muhim rol o‘ynaydi, chunki u matnning o‘qilishi, ko‘rinishi va dizayndagi umumiy muvozanatini ta’minlaydi. Bu yo‘nalish gazetalar, jurnallar, kitoblar va reklama materiallarida keng qo‘llaniladi. Infografika — bu ma’lumotni vizual ravishda etkazish uchun tasvirlar, diagrammalar, grafikalar va simvollarini qo‘llash. Infografika yordamida murakkab yoki katta hajmdagi ma’lumotlarni sodda va tushunarli tarzda taqdim etish mumkin. U ko‘pincha jurnallar, veb-saytlar, ijtimoiy tarmoqlarda yoki taqdimotlarda ishlatiladi. Bundan tashqari, grafika san’ati sohasida dizaynning boshqa turlari ham mavjud. Ular orasida interaktiv grafika, raqamli san’at, video grafikasi, veb-dizayn va boshqa zamonaviy grafik texnologiyalarni o‘z ichiga oladi. Bu soha o‘zining rivojlanishi bilan zamonaviy texnologiyalar va yangi uslublarni qo‘llashda doimiy yangilanib turadi.

Grafika san’ati turli yo‘nalishlar va texnikalarga ega bo‘lib, har biri o‘zining badiiy va funksional vazifasini bajaradi. Ular birgalikda badiiy va amaliy maqsadlarni amalga oshiradigan vositalar sifatida xizmat qiladi. Grafik san’atning har bir yo‘nalishi ijodkorlarga o‘z g‘oyalarini samarali va ta’sirli tarzda ifodalash imkoniyatini beradi.

3-mavzu. Kitob grafikasining o‘ziga xosligi va uslublari. Raqamli grafika va uning zamonaviy tendensiyalari. (2 soat).

Raqamli grafika — bu kompyuter texnologiyalari va raqamli vositalar yordamida yaratilgan badiiy tasvirlar va dizaynlarni anglatadi. Raqamli grafika turli sohalarda, jumladan reklama, veb-dizayn, o‘yinlar, kino va interaktiv san’atda qo‘llaniladi. Raqamli grafikaning o‘ziga xos xususiyatlari, uning texnologik imkoniyatlari va zamonaviy tendensiyalari quyidagilardan iborat: Texnologik imkoniyatlar: Raqamli grafika asosan kompyuter dasturlari va raqamli vositalar orqali yaratiladi. Photoshop, Illustrator, CorelDRAW kabi dasturlar yordamida tasvirlar, illyustratsiyalar va dizaynlar yaratish mumkin. Raqamli grafikada bo‘yoq va chizish uslublari tashqari, 3D modellashtirish, animatsiya va raqamli o‘yinlar uchun vizual materiallar yaratish mumkin. Interaktivlik: Raqamli grafika zamonaviy tendensiyalarida interaktiv elementlar katta ahamiyatga ega bo‘lmoqda. Veb-saytlar, mobil ilovalar va o‘yinlar foydalanuvchi bilan o‘zaro aloqada bo‘lishi mumkin, ya’ni

foydalanuvchi tasvirlarga yoki elementlarga interaktiv ravishda ta'sir qilishi mumkin. Bu esa, dizaynning yangi shakllarini yaratishga va foydalanuvchi tajribasini boyitishga imkon yaratadi. 3D grafikasi: Zamonaviy raqamli grafika sohasida 3D grafikasi juda muhim o'rin tutadi. 3D modellashtirish texnologiyalari, virtual va kengaytirilgan realitilar yordamida tasvirlar yanada murakkab va jonli bo'ladi. Bu texnologiya arxitektura, sanoat dizayni, animatsiya, o'yinlar va filmlar sohasida keng qo'llaniladi. Animatsiya va video grafika: Raqamli grafika o'zining animatsion imkoniyatlari bilan ham tanilgan. Kompyuter orqali yaratilgan animatsiya va video grafikasi vizual san'atda yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Bu soha raqamli san'at, o'yinlar, reklama va kino industriyasida keng qo'llaniladi.

Raqamli san'at va dizaynning zamonaviy tendensiyalari va texnologiyalari san'atkorlar va dizaynerlarga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Yangi dasturlar va texnikalar yordamida san'atkorlar o'z g'oyalarini o'z vaqtida va eng yuqori sifatda taqdim etishga erishmoqdalar.

AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

4-mavzu: Kompozitsiya asoslari va tamoyillari. (2 soat).

Kompozitsiya asoslari san'at va dizayndagi barcha turdagi asarlarni tuzishning ilmiy asoslarini va qo'llaniladigan tamoyillarini ifodalaydi. Bu, vizual elementlarning qanday tashkil etilishi va ular o'rtasidagi munosabatlarning qanday qurilishi zarurligini ko'rsatadi. Kompozitsiya asosan shakl, rang, chiziq, to'r, balans, ritm, va ta'sirni uyg'unlashtiradi.

Kompozitsiyaning asosiy tamoyillari quyidagilar:

Balans kompozitsiyada elementlarning teng taqsimlanishini anglatadi. Bu vizual muvozanatni saqlash uchun kerak bo'ladi. Balans ikki turga bo'linadi: simmetrik va asimmetrik. Simmetrik balansda kompozitsiya o'rtasida aniq tenglik mavjud, asimmetrik balansda esa elementlar turli o'lchamlar va joylashuvlarda bo'lsa ham, umumiy estetik muvozanatni ta'minlaydi. Proportsiya kompozitsiyada elementlar orasidagi o'lchovning to'g'ri taqsimlanishini bildiradi. To'g'ri proportsiyalar asarni tabiiy va estetik jihatdan jozibador qiladi. To'g'ri proportsiyani yaratish uchun san'atkorlar va dizaynerlar "oltin nisbat" yoki "kubus" kabi asosan matematik printsiplarga asoslanadi. Ritm kompozitsiyadagi elementlarning takrorlanishi yoki o'zgarishini anglatadi. Bu san'atda harakat hissini yaratadi. Ritm elementlarning o'zaro o'xshashligi yoki ularning bir xil vaqtda takrorlanishi orqali yaratiladi. Grafik dizaynda, masalan, ranglar, shakllar yoki matnning takrorlanishi ritm hosil qiladi. Fokus va Markaziy nuqta kompozitsiyada diqqatni jalb qiluvchi asosiy elementni yoki markaziy nuqtani tanlash muhimdir. Odatda, asar boshlang'ichda qaysi elementga

diqqatni qaratsangiz, o'sha nuqta barcha ko'rish jarayonini boshqaradi. Bu markaziy nuqta orqali kompozitsiya yanada izchil va ko'zni jalb qiluvchi bo'ladi. Yog'in va Konstrast Yog'in — elementlarning o'rtasida farqlarni yaratish uchun ishlatiladigan tamoyildir. Bu rang, yorug'lik va soyalar orqali amalga oshiriladi. Konstrast, yoki qarama-qarshilik, elementlar orasidagi farqlarni ta'minlaydi. Ranglar va shakllar orasidagi konstrast yordamida kompozitsiya yanada jonli va ta'sirli bo'ladi. Harakat va Statiklik Kompozitsiya ichida harakat va statiklikni uyg'unlashtirish kompozitsiyaga chuqurlik va dinamiklik kiritadi. Statik kompozitsiya odatda barqaror va tinch ko'rinadi, harakat esa kompozitsiyani jonlantiradi va energiya hissini yaratadi. San'atkorlar bu ikkalasini birlashtirib, kutilgan ta'sirni yaratadilar.

Hajm va Tekstura Kompozitsiyada hajm va tekstura yordamida turli qatlamlar va elementlarning chuqurligini yaratish mumkin. Bu asarga yanada chuqurroq, ko'p qatlamli va dinamik ko'rinish beradi. Hajm va tekstura tasvirda jonli tasavvur yaratishda, shuningdek, yuzaning shaklini, materialini va tasvirni yaxshiroq ko'rsatishda muhimdir.

5-mavzu: Kompozitsiyaning asosiy elementlari: nuqta, chiziq, shakl va rang. (2 soat).

Kompozitsiyaning asosiy elementlari san'at va dizaynda tasviriy asarlarning vizual tarkibini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Bu elementlar yordamida san'atkorlar yoki dizaynerlar asar ichidagi har bir elementni joylashtirish va bir-biriga bo'lgan munosabatini belgilash orqali to'g'ri tuzilgan, muvozanatli kompozitsiyani yaratadilar. Kompozitsiyaning asosiy elementlari quyidagilar:

Nuqta — kompozitsiyaning eng kichik va oddiy elementi bo'lib, u badiiy tasvirda ma'lum bir joyni yoki diqqatni jalb qiluvchi markazni ifodalaydi. Nuqta ko'pincha boshqa elementlarning joylashuvini belgilash yoki tasvirni tashkil qilish uchun boshlang'ich nuqta sifatida ishlatiladi. Nuqtalar yordamida vizual yo'nalishlar, harakat va ta'sir yaratish mumkin. Nuqta o'zining joylashuvi, kattaligi va rangiga qarab, muhim psixologik yoki emotsional ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Chiziq — kompozitsiyaning asosiy shakllanish vositasi sifatida, chiziq tasvirning harakatini, chegaralarini va tuzilishini belgilaydi. Chiziqlar statik yoki dinamik bo'lishi mumkin va ular asar ichidagi elementlar o'rtasidagi munosabatlarni aniqlaydi. Chiziqlar o'rtasidagi farq kompozitsiyada kontrast va fokusni yaratishda yordam beradi. Ular o'tkir yoki yumshoq, to'g'ri yoki egri bo'lishi mumkin va har biri turli xil hissiyotlarni yoki tasavvurlarni ifodalaydi.

Shakl — chiziqlarning birlashtirilishi natijasida hosil bo'ladigan yopiq geometrik yoki organik shakllar kompozitsiyaning asosiy tarkibiy qismini tashkil etadi.

Shakllar ikki o'lchovli (2D) yoki uch o'lchovli (3D) bo'lishi mumkin. Geometrik shakllar (masalan, kvadrat, doira, uchburchak) aniq va tartibli tuzilishga ega bo'lib, ko'pincha logik tuzilmalar yaratadi. Organik shakllar esa tabiatdagi shakllarga o'xshash, murakkab va noan'anaviy bo'lib, ko'proq badiiy va estetik ta'sir ko'rsatadi.

Rang — kompozitsiyaning eng sezgir va kuchli elementlaridan biri hisoblanadi. Ranglar yordamida san'atkorlar ko'rish tajribasini boyitishi, ruhiy holatni va his-tuyg'ularni ifodalashi mumkin. Ranglar turli xil hissiyotlar va ta'sirlar yaratadi: issiq ranglar (qizil, sariq, apelsin) energiya, harakat va ijobiy his-tuyg'ularni uyg'otadi, sovuq ranglar (ko'k, yashil, binafsha) tinchlik, xotirjamlik va salqinlikni aks ettiradi. Ranglarning intensivligi va ularning bir-biriga nisbatan kontrasti kompozitsiyaning ta'sirini kuchaytirishi yoki kamaytirishi mumkin.

Bu elementlarning har biri o'zining o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lib, ularning bir-biri bilan uyg'un ishlashi orqali san'atkor yoki dizayner asarni to'liq va muvozanatli qilib yaratadi.

6-mavzu: Tekstura va materiallarning kompozitsiyada ishlatilishi.

Kontrast va rang uyg'unligi asosida kompozitsiya yaratish. (2 soat).

Tekstura va materiallar kompozitsiyada muhim rol o'ynaydi, chunki ular tasvirga chuqurlik, jonlilik va realistik xususiyatlar qo'shadi. Har bir materialning o'ziga xos yuzasi va hissi mavjud bo'lib, ular orqali kompozitsiyada turli elementlarni ajratib ko'rsatish, kontrast yaratish va diqqatni markazga jalb qilish mumkin. Tekstura va materiallar ranglar bilan birga ishlatilganda, kompozitsiyaning umumiy ta'sirini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin.

Tekstura — bu yuzaning tuzilishi yoki yuzadagi o'zgarishlarni tasvirlashni anglatadi. Tekstura yordamida san'atkorlar yoki dizaynerlar asarga turli xil vizual va fizik xususiyatlarni qo'shadilar. Masalan, yumshoq va silik yuzalar, qo'pol va shag'allangan yuzalar, metal va yog'och kabi materiallarning o'ziga xos tuzilmalari tasvirga qo'shimcha realistik effekt yaratadi. Tekstura ranglar, yorug'lik va soyalar bilan uyg'unlashganda, kompozitsiyaning ko'zga tashlanadigan xususiyatlarini va chuqurligini oshiradi.

Materiallar — tasvirda ishlatiladigan materiallar, masalan, metall, yog'och, to'qimachilik, qog'oz yoki shisha kabi elementlar, kompozitsiyada katta rol o'ynaydi. Har bir materialning o'ziga xos sirt tuzilishi va rang ohanglari mavjud, shuning uchun ular tasvirning umumiy atmosferasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Misol uchun, mato yoki to'qimachilik materiallari yumshoq va iloji boricha oqilona ko'rinishga ega, metal yoki shisha materiallar esa yoritish va ranglar bilan yanada kontrastli va kuchli ta'sir yaratadi.

Kontrast — kompozitsiyada turli elementlar orasidagi farqlarni ko'rsatish va ularni ajratish orqali yaratiladi. Kontrast yordamida san'atkor yoki dizayner asarning markaziy elementini ajratib ko'rsatishi, ko'rish tajribasini yanada kuchaytirishi mumkin. Kontrast nafaqat ranglar, balki shakllar, hajmlar, teksturalar, yorug'lik va soyalar o'rtasidagi farqlar orqali ham yaratiladi. Agar biror elementning rangi juda yorqin va ko'zga tashlanadigan bo'lsa, u boshqalar bilan qarama-qarshi turadi va diqqatni o'ziga jalb qiladi.

Rang uyg'unligi — ranglar orasidagi munosabatni va ularning bir-biriga mosligini anglatadi. Rang uyg'unligi orqali tasvirda tinchlik, uyg'unlik yoki aksincha, energiya va diqqatni jalb qilish mumkin. Ranglar o'rtasidagi uyg'unlik asarning ruhiy holatini ham ta'sir qiladi. Ranglar uyg'unligi ikki xil yo'lda bo'lishi mumkin: bir-birini to'ldiruvchi ranglar (masalan, yashil va qizil), yoki bir xil ranglar palitrasida turli tonlar (masalan, ko'kning ochiq va to'q ranglari) orqali yaratilgan uyg'unlik.

Kompozitsiyada rang va tekstura uyg'unligi bir-birini to'ldiruvchi va kuchaytiruvchi elementlar sifatida ishlatiladi. Ranglar va teksturalar o'rtasidagi uyg'unlik orqali kompozitsiya yanada kuchliroq va diqqatga sazovor bo'ladi. Masalan, qora va oq ranglarning kontrasti yordamida shaffof yoki qorong'i teksturalar bilan ishlash orqali izchil va ta'sirli kompozitsiya yaratilishi mumkin. Ranglar va teksturalarning o'zaro uyg'un ishlashi, har bir elementning o'zining o'ziga xos rolini va asosiy xususiyatlarini ta'kidlashga yordam beradi.

7-mavzu: Uslublar va ularning grafika turlarida ifodasi. (2 soat).

Uslublar, san'atda yaratilgan asarlarning o'ziga xos tasvirlash uslubi yoki yo'nalishlaridir. Har bir uslub o'zining estetik, texnik va mavzudagi xususiyatlari bilan ajralib turadi. Grafik san'ati turlari, masalan, plakat, illyustratsiya, karikatura, matnli dizayn, va boshqalar, o'zining uslubiy xususiyatlariga ega. Grafik san'ati uslublari asosan vizual ifodalashning turli usullaridan foydalangan holda xususiyatlari bilan taniladi va har bir turda bu uslublar turlicha ko'rinishlarda namoyon bo'ladi.

Birinchi navbatda, **realizm** uslubi grafikada keng tarqalgan uslubdir. Realizmda tasvirlangan obyektlar yoki sahnalar hayotdagidek aniq va to'g'ri ko'rsatiladi. Bu uslubda ranglar, soyalar va shakllar tabiiy dunyo bilan mos ravishda ishlanadi. Realist grafikalar, masalan, portretlar yoki manzaralar, detallarga katta ahamiyat beradi.

Abstraktsiya uslubi esa real dunyoning aniq tasviridan voz kechadi va formalar, ranglar va chiziqlar orqali fikr yoki tuyg'ularni ifodalaydi. Grafikada abstraktsiya ko'pincha shakllar va ranglarning o'zaro munosabati, geometrik va erkin shakllar bilan ifodalanadi. Ushbu uslubda tasvirlar oddiy emas, balki ko'proq ruhiy holat, hissiyot va tafakkurga asoslanadi.

Ekspressionizm uslubi grafika turlarida ichki dunyo va hissiyotlarning kuchli ifodalanishiga yo'naltirilgan. Ekspressionist grafikalar ko'pincha qat'iy chiziqlar va kontrast ranglardan foydalanadi. Tasvirlarda muallifning shaxsiy hissiyotlari va emosiyalarini aks ettirish uchun deformatsiya va dramatik chiziqlar ishlatiladi. Bu uslubda ko'pincha odamlarning yoki tabiatning ruhiy holati orqali tasvirlar ifodalanadi.

Surrealizm uslubida esa o'ylab topilgan, xayoliy va g'ayrioddiy tasvirlar yaratiladi. Grafikada surrealizm ko'pincha tasvirlar orasida qarama-qarshiliklar yaratish, realizmni fantastik elementlar bilan aralashtirish va g'ayrioddiy kompozitsiyalarni yaratish orqali namoyon bo'ladi. Surrealist grafikalar ko'pincha tushlar, qo'rqinchli tasavvurlar va befarqliklarni ifodalaydi.

Pop-art uslubi, asosan, ommaviy madaniyat va reklamalar orqali ilhomlanadi. Bu uslubda grafikalar yorqin ranglar, qiziqarli naqshlar va mashhur brendlar yoki madaniy fenomenlar tasvirlanadi. Pop-art grafikalar ko'pincha kundalik hayotdagi oddiy ob'ektlarga yoki mashhur obrazlarga diqqatni qaratadi va ularni estetik jihatdan yangi nuqtai nazardan ko'rsatadi.

Minimalizm uslubi esa grafikada eng oddiy va sodda shakllardan foydalanishni afzal ko'radi. Minimalist grafikalar kam ranglar, minimal shakllar va geometrik tuzilmalardan iborat bo'lib, estetik oddiylikni va toza, aniq chiziqlarni ta'kidlaydi. Bu uslubda ma'lum bir mavzu yoki tasvirni eng sodda shaklda aks ettirishga harakat qilinadi.

Klassik grafik uslubi esa o'zining an'anaviy texnikalari va uslublari bilan tanilgan. Bu uslubda ko'pincha ko'plab tafsilotlar va nozik nuanslar mavjud bo'lib, asarlarning nafisligi va aniqligi diqqatga sazovor. Klassik grafikada chiziqlar, soyalar va ranglar yordamida tasvirlarning realist shaklini va ko'rinishini yaratish maqsad qilib qo'yiladi.

Bundan tashqari, **viktorina, reklama va karikatura** kabi grafik turlari ham o'ziga xos uslublarga ega. Bu uslublarda ko'pincha vizual ta'sir yaratish, ko'rgan kishida tabassum uyg'otish yoki ma'lum bir fikrni kulgili yoki jiddiy shaklda etkazish maqsad qilinadi.

Grafik san'ati turli uslublarni birlashtirgan holda, kompozitsiyalarni yaratishda keng imkoniyatlar beradi. Har bir uslub o'ziga xos usullar va tasvirlash texnikalariga asoslangan bo'lib, har biri ma'lum bir estetik, madaniy va hissiy ta'sirni yaratishda foydalaniladi.

8-mavzu: Klassik uslublar: realizm, modernizm va ekspressionizm. (2 soat).

Klassik uslublar san'at tarixida muhim o'rin tutadi va har biri o'zining estetik, texnik va felsefiyaviy xususiyatlari bilan ajralib turadi. Realizm, modernizm va ekspressionizm — bu uslublar san'atda har bir davrning ma'lum bir fikrini, qadriyatlarini va tasvirlash usullarini aks ettiradi. Ular san'atkorlarning dunyoni, insonlarni va tabiatni qanday tasvirlashlarini belgilaydi. Har bir uslub o'ziga xos tarzda o'z vaqtining ijtimoiy, siyosiy va madaniy sharoitlariga javob beradi.

Realizm uslubi 19-asrning o'rtalarida Fransiyada paydo bo'lib, asosan tabiiy va haqiqatga sodiq bo'lishga intiladi. Realist san'atkorlar o'z asarlarida hayotning oddiy, ko'pincha pastki qatlamidagi insonlar va voqealarni tasvirlashni maqsad qilganlar. Realizmning asosiy maqsadi idealizatsiya yoki fantastik elementlarni olib tashlash, balki hayotni o'zida mavjud bo'lgan barcha noaniqliklari bilan tasvirlash edi. Shuningdek, realistlar nafaqat tabiat va jamiyatni tasvirlash, balki inson ruhini ham chuqur o'rganishga intildilar. Bu uslubda nafaqat tabiat va odamlar, balki ular orasidagi munosabatlar va ijtimoiy masalalar ham yoritilgan. Realist san'atda aniq, detallarga boy tasvirlar mavjud bo'lib, ranglar va soyalar orqali hayotning haqiqiy ko'rinishi yaratildi.

Modernizm 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida yuzaga keldi va sanoat inqilobi, ijtimoiy o'zgarishlar, hamda ilmiy va texnologik yangiliklar natijasida shakllandi. Modernizm an'anaviy san'at shakllarini inkor etib, yangilikka, tajribaga va ijodiy izlanishlarga asoslanadi. Bu uslubda san'atkorlar realizmning an'anaviy usullaridan voz kechib, tasvirlarni qayta ishlash, yangi shakllar va texnikalar yordamida ifodalashga harakat qilganlar. Modernizmga geometrik shakllar, abstraktsiya, ranglarning tajribaviy ishlatilishi kabi elementlar keng tarqalgan. Ushbu uslub san'atda avangard g'oyalarni va yangicha fikrlashni ifodalagan. Modernizm san'atkorlar ko'pincha an'anaviy madaniy va estetik qadriyatlarni tanqid qilib, yangi san'at shakllarini, masalan, kubizm, fovizm, va futurizm kabi uslublarni yaratdilar. Bu uslubda insonning ichki dunyosi va tajribasi, shuningdek, zamonaviy hayotning tez o'zgarayotgan tabiati ta'kidlangan.

Ekspressionizm 20-asrning boshlarida Evropada, ayniqsa Germaniya va Avstriyada yuzaga keldi. Ekspressionizm uslubi san'atda ichki hissiyotlar va ruhiy holatlarni ifodalashga katta e'tibor qaratadi. Ekspressionist san'atkorlar tashqi dunyoning haqiqiy ko'rinishini emas, balki o'zlarining ichki dunyosidagi hissiyotlar va emotsiyalarni tasvirlashni maqsad qilganlar. Ular tasvirlarni deformatsiya qilib, rang va chiziqlarni yanada keskin va kontrastli qilib ishlaganlar. Ekspressionizm tashqi dunyo ko'pincha dramatik, g'ayrioddiy va keskin tarzda tasvirlangan. Bu uslubda asarlarning ko'plab obrazlari insonlarning og'riqlari, qo'rquvlari, va ichki inijliklarini aks ettiradi. Ekspressionizm san'atkorlarga o'z his-tuyg'ularini

to'g'ridan-to'g'ri va izohsiz ifodalash imkonini beradi. Bu uslubda kutilmagan ranglar va chiziqlar yordamida kuchli emotsional ta'sir yaratishga intiladi.

Realizm, modernizm va ekspressionizm — bu uchala uslub san'at tarixining turli davrlarida yaratilgan bo'lib, har biri o'z vaqtining ruhiyatini va san'atga bo'lgan qarashlarni ifodalagan. Realizm hayotni tabiiy va aniq tasvirlashni maqsad qilgan bo'lsa, modernizm yangilikka va kreativlikka intilgan, ekspressionizm esa inson ichki dunyosini va emotsional tajribalarni tasvirlagan.

9-mavzu: Zamonaviy grafikadagi minimalizm va abstraktsiya. Milliy uslublar va an'anaviy naqshlarning grafik san'atda qo'llanilishi. (2 soat).

Zamonaviy grafika san'atida **minimalizm** va **abstraktsiya** kabi yo'nalishlar alohida o'rin tutadi. Ular o'zlarining oddiylik, geometrik shakllar va ranglarning minimal ishlatilishiga asoslanadi, bu esa grafika asarlarini sodda, ammo chuqur ma'noli qiladi. Shu bilan birga, milliy uslublar va an'anaviy naqshlar ham grafik san'atda o'ziga xos o'rin egallaydi, chunki ular har bir xalqning madaniy merosi va estetik qadriyatlarini namoyon etadi.

Minimalizm grafika san'atida soddalikka asoslangan uslub bo'lib, unda ortiqcha bezaklar va murakkabliklardan voz kechilib, asar faqat asosiy shakllar, chiziqlar va ranglar orqali ifodalanadi. Minimalizmning asosiy maqsadi — eng kam resurslar bilan maksimal ta'sirni yaratish. Ushbu uslubda, har bir elementning o'ziga xos roli va ahamiyati mavjud bo'lib, ko'pincha asar juda aniq va tartibli ko'rinishga ega. Minimalist grafikalar kamdan-kam hollarda ranglarga boy bo'lib, odatda bitta yoki ikki rang ishlatiladi. Shuningdek, geometrik shakllar va simmetriya keng qo'llaniladi. Minimalizmning maqsadi tomoshabinga ortiqcha ma'lumotlarni bermasdan, chuqur hissiy ta'sir o'tkazishdir.

Abstraktsiya esa real dunyo tasviridan voz kechadi va turli shakllar, ranglar va chiziqlar yordamida tushunchalar va his-tuyg'ularni ifodalashga intiladi. Abstrakt grafikada tasvirlar ko'pincha aniqlikdan yiroq bo'lib, tomoshabinga intuitiv tushuncha berishga harakat qiladi. Ushbu uslubda ranglar va shakllar bir-biriga qarshi o'ynab, dinamika va estetik muvozanat yaratadi. Abstraktsiya yordamida san'atkorlar o'z ichki dunyosini yoki murakkab, tasvirga sig'maydigan mavzularni ifodalashni maqsad qiladilar. Abstraktsiya zamonaviy grafikada keng tarqalgan bo'lib, tasvirda an'anaviy shakllar va tuzilmalar bilan bog'lanmagan holda, san'atkorlar har bir elementga yangi ma'no va kontekst qo'shishadi.

Milliy uslublar va **an'anaviy naqshlar** esa grafik san'atda xalqning tarixiy, madaniy va diniy an'alarini aks ettiradi. Har bir millatning o'ziga xos uslubi, naqshlari va ranglari bor. Milliy uslublar ko'pincha an'anaviy geometrik shakllar, flora

va fauna tasvirlarini o'z ichiga oladi, bu naqshlar esa xalqning hayot tarzi va tabiatga bo'lgan qarashlarini aks ettiradi. Masalan, **O'zbekistonda** an'anaviy naqshlar, to'rtli o'ymakorlik, zardo'zlik va rang-barang gilam naqshlari grafika va dizayn asarlarida qo'llaniladi. Ushbu naqshlar o'zbek xalqi uchun muhim tarixiy va madaniy ahamiyatga ega bo'lib, ular an'anaviy san'at va zamonaviy grafikada uyg'unlashib ishlatiladi.

Shuningdek, **milliy uslublar** o'zining ranglar palitrasi, shakllari va kompozitsiyasi orqali xalqning madaniyatini, qadriyatlarini va estetik qarashlarini aks ettiradi. An'anaviy naqshlar zamonaviy grafikada ham ishlatilishi mumkin, lekin ular odatda yangi dizayn uslublari, masalan, minimalist yoki abstrakt uslublar bilan uyg'unlashtiriladi. Bu esa an'anaviy unsurlarni zamonaviy kontekstga ko'chirish orqali yangi va jozibador dizaynlar yaratadi.

Zamonaviy grafikada minimalizm va abstraktsiya yangi ifodalash vositalarini, estetik xususiyatlarini va vizual tajribalarni yaratishda yordam beradi, milliy uslublar esa san'atga chuqur madaniy, tarixiy va estetik qatlamlarni qo'shadi. Bu ikki yo'nalish bir-birini to'ldirib, yangi san'at shakllarini yaratish imkonini beradi. Milliy naqshlar va uslublar zamonaviy grafika turlarida, ayniqsa reklama, dizayn va illyustratsiya sohalarida yangi vizual tarjimalar orqali o'z ifodasini topmoqda.

10-mavzu: Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar. (2soat).

Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar san'atda tasvirning tashkil etilishida muhim ahamiyatga ega. Kompozitsiya – bu asar elementlarining bir-biri bilan o'zaro bog'liqligi, tizimi va muvozanati. Grafik san'atda kompozitsion yondashuvlar tasvirning estetik jihatdan to'liq va izchil bo'lishini ta'minlaydi, tomoshabinga ma'lum bir fikr yoki hissiyotni yetkazish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Har bir kompozitsion yondashuvning o'ziga xos texnikasi, qonun-qoidalari va amaliy ishlatilishi mavjud. Birinchidan, **klassik kompozitsiya** yondashuvi tasvirni aniq, muvozanatli va vizual jihatdan izchil qilishga intiladi. Klassik kompozitsiyada elementlar o'rtasida simmetriya, ranglarning uyg'unligi va shakllarning muvozanati diqqatga olinadi. Ko'pincha asosiy mavzu yoki figura markazda joylashgan bo'lib, atrofdagi bo'shlik va boshqa elementlar uni to'ldiradi. Klassik kompozitsiyada vizual yukni muvozanatli taqsimlash, tarkibiy elementlarni bir-biriga uyg'un ravishda joylashtirish talab qilinadi.

Dinamik kompozitsiya esa harakat va energiyani aks ettirishga qaratilgan yondashuvdir. Bu yondashuvda ko'pincha diagonallar, chiziqlar va ranglar yordamida dinamizm yaratish maqsad qilinadi. Dinamik kompozitsiyalar ko'pincha shakllarning qat'iy joylashuvidan voz kechib, tasvirga hayot va harakat qo'shadi. Bu yondashuvda

tasvirlar ko‘pincha boshdan-oxirigacha yo‘nalgan bo‘lib, tomoshabinning ko‘zi tasvir bo‘ylab bir nuqtadan boshqasiga harakat qiladi. Dinamik kompozitsiyalar ko‘proq ekspressionizm, futurizm yoki modernizm kabi yo‘nalishlarda qo‘llanadi.

Asimmetrik kompozitsiya yondashuvida elementlar teng bo‘lmagan, ammo vizual muvozanatni saqlagan holda joylashtiriladi. Bu yondashuvda har bir elementning vazni va ta’siri muhim o‘rin tutadi, va ular bir-birini to‘ldirish orqali vizual uyg‘unlikni yaratadi. Asimmetrik kompozitsiyalar, ko‘pincha tasvirning "harakatsiz" va "qattiq" ko‘rinishini oldini olish uchun ishlatiladi, shu bilan birga, tomoshabinning diqqatini tasvirning turli qismlariga jalb qiladi. Asimmetrik kompozitsiya zamonaviy grafika va reklama dizaynlarida keng qo‘llaniladi.

Geometrik kompozitsiya esa asar tarkibida to‘g‘ri chiziqlar, burchaklar va geometriya shakllaridan foydalanishga asoslanadi. Bu yondashuvda har bir elementning geometrik joylashuvi va o‘zaro bog‘liqligi ta’kidlanadi. Geometrik kompozitsiya ko‘pincha aniq, tartibli va toza ko‘rinishga ega bo‘lib, asar muayyan bir intizom va zamonaviylikni namoyon etadi. Ushbu yondashuv ko‘pincha minimalizm va modernizm kabi uslublarda uchraydi.

Abstrakt kompozitsiya ko‘pincha real dunyodan ajralib, faqat shakl, rang, chiziq va tuzilmalardan foydalanishga asoslanadi. Bu yondashuvda tasvirga ko‘pincha shakllar va ranglarning o‘zaro munosabati orqali ma’lum bir tuyg‘u yoki mavzu aks ettiriladi, lekin aniq tasvir yoki obyektlar yo‘q. Abstrakt kompozitsiya san’atkorlarga o‘z ichki hissiyotlarini va g‘oyalarini aniq va osongina ifodalash imkonini beradi.

Asosiy kompozitsiya elementlarini yaratish va joylashtirishda turli texnikalar va metodlardan foydalaniladi. Chiziqlar, nuqtalar, ranglar va shakllar o‘zaro uyg‘un tarzda birlashtiriladi. Elementlarning joylashuvi va o‘zaro aloqasi kompozitsiyaning izchilligini va hissiy ta’sirini belgilaydi. Bu yondashuvda tomoshabin tasvirni intuitiv tarzda qabul qilib, uning strukturasini va ma’no qatlamlarini aniqlashga harakat qiladi.

Yoritish va soyalar ham kompozitsiyaning ajralmas elementlaridir. Yoritish yordamida tasvirga hajm va harakat hissi qo‘shiladi. Soyalar esa tasvirning chuqurligini yaratadi va tasvirni yanada dramatik qiladi. Yoritish va soyalar kompozitsiyaning asosiy elementlarini ajratib ko‘rsatishga va umumiy kompozitsion muvozanatni saqlashga yordam beradi. Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar nafaqat texnik jihatdan, balki estetik jihatdan ham o‘ziga xos ahamiyatga ega. Har bir yondashuv san’atkorning fikrini va hissiyotini izchil va aniq tarzda etkazishga yordam beradi.

11-mavzu: Grafika tarixidagi asosiy uslublar va tendensiylar. (2soat).

Grafika san'atining tarixi davomida turli uslublar va tendensiyalar shakllangan bo'lib, ular har bir davrning estetik, madaniy va ijtimoiy o'zgarishlarini aks ettiradi. Har bir uslub va tendensiya san'atkorlarning yangi vizual vositalar va yondashuvlar yordamida dunyoni tasvirlashga bo'lgan intilishining natijasidir. Grafika san'ati xususiyatlarining o'zgarishi va rivojlanishi tarixning turli bosqichlaridagi yirik san'at yo'nalishlari va madaniy oqimlar bilan chambarchas bog'liqdir.

Renessans va klassik uslublar: Grafika san'atining boshlang'ich bosqichlarida Renessans davri muhim ahamiyatga ega. Bu davrda san'atkorlar anatomiya, proporsiyalar, perspektiva kabi asosiy ilmiy va estetik prinsiplarga amal qilib, yuqori darajada realistik va detalga boy tasvirlarni yaratdilar. Renessansda gravyura va qo'lda ishlangan xilma-xil tasvirlar ommalashdi, san'atda an'anaviy shakllar va xususiyatlar o'rganildi, va bu davrda grafika asarlarining yuqori sifatli natijalari yaratilgan.

Barokko: Barokko uslubi 17-asrning boshlarida rivojlangan bo'lib, drammatizm, kontrast va harakatning kuchaytirilgan ifodalarini o'zida aks ettirgan. Barokko grafikalarida katta hajmli kompozitsiyalar, chiziqlar va ranglarning nozik uyg'unligi qo'llanilgan. Bu uslubda yoritish va soya o'yinlari, harakat va dinamikani ta'kidlashga qaratilgan yondashuvlar ishlatilgan. Barokko grafikasida ko'pincha diniy yoki tarixiy mavzular tasvirlangan.

Romantizm: 18-asrning oxiri va 19-asr boshlarida romantizm uslubi shakllandi. Bu davrda san'atkorlar inson his-tuyg'ularini, tabiatni, jangovar sahnalarni yoki tarixiy hodisalarni dramatik tarzda tasvirladilar. Romantik grafikada ranglar va chiziqlar yordamida kuchli emotsional ta'sir yaratish, idealizatsiya va individualizmning ifodasi muhim o'ringa ega edi.

Realizm: 19-asrda paydo bo'lgan realizm uslubi san'atkorlarning real hayotni, oddiy odamlar va tabiiy holatlarni tasvirlashga bo'lgan intilishlarini aks ettirdi. Realizmدا san'atkorlar nafaqat tabiiy dunyoni, balki ijtimoiy va siyosiy masalalarni ham o'zgacha tarzda tasvirladilar. Grafikada ham oddiy hayotning kutilmagan tasvirlari, tabiatning aniq va tafsilotli aks ettirishi muhim bo'ldi. Bu davrda gravyura va boshqa grafik usullar yordamida tasvirlar chuqur va tabiiy tarzda ishlangan.

Modernizm: 20-asr boshlarida, industrializatsiya va ijtimoiy o'zgarishlar ta'sirida modernizm shakllandi. Bu davrda san'atkorlar an'anaviy estetik shakllardan voz kechib, yangi shakllar, uslublar va tasvirlash usullarini yaratishga harakat qildilar. Modernizmда grafikada abstraktsiya, geometrik shakllar, va ranglarning yangi ishlanishi bilan tajribalar olib borildi. Bu davrda kubizm, futurizm, ekspressionizm kabi subyektiv yondashuvlar grafika sohasida keng qo'llanildi.

Abstrakt grafika: Modernizmning keyingi bosqichlarida, xususan, 20-asrning o'rtalarida abstraktsiya keng tarqaldi. Abstrakt grafika tasvirlarda real obyektlarni tasvirlashdan voz kechib, shakllar va ranglar yordamida ma'lum bir fikr yoki hissiyotni ifodalashga intildi. Abstrakt grafika san'atkorlarga o'z ichki dunyosini, hayotning murakkabligini yoki haqiqiylikni tasvirlashda yangi imkoniyatlar yaratdi.

Pop-art va minimalizm: 1950-yillarda pop-art uslubi rivojlandi, bu uslubda ommaviy madaniyat, reklamalar, mashhur belgilar va iste'molchilikka alohida e'tibor qaratildi. Pop-art grafikalarida ko'pincha yorqin ranglar, repetitiv elementlar va tasvirlar ishlatildi. Minimalizm esa shu davrda san'atda eng kam resurslar yordamida maksimal estetik ta'sir yaratishga intildi. Minimalist grafikada kam sonli shakllar, aniq geometrik shakllar va ranglarning minimal ishlatilishi asosiy tamoyilga aylandi.

Zamonaviy tendensiyalar: Bugungi kunda grafika san'ati turli yondashuvlarni, texnologiyalarni va estetik tarzlarni o'z ichiga oladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi, 3D grafika va animatsiya, internet va vizual madaniyatning o'sishi bilan grafik san'ati yangi bosqichga o'tdi. Bu davrda dizayn va san'at orasidagi chegara yanada noaniq bo'lib, yangi va kreativ yondashuvlar yaratishda yangicha imkoniyatlar ochildi.

Grafika tarixidagi asosiy uslublar va tendensiyalar san'atkorlar va dizaynerlarga turli usullarni, shakllarni va tasvirlash usullarini qo'llashda ilhom beradi. Har bir uslub o'z vaqtining madaniy va estetik fikrlarini aks ettirgan bo'lib, ular zamonaviy grafikada ham o'z aksini topadi.

12-mavzu: Plakat san'atining rivojlanishi va uslubiy o'zgarishlar. (2soat).

Plakat san'ati tarixan o'ziga xos rivojlanish bosqichlariga ega bo'lib, turli davrlarda ijtimoiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlarga javoban o'zgarib, rivojlanib kelgan. Plakatlarning asosiy vazifasi – ma'lum bir g'oya, axborot yoki xabarni keng ommaga yetkazishdan iborat bo'lib, ularning dizayni va uslubi o'z zamonining madaniy va estetik talablariga mos keladi. Plakat san'ati 19-asr oxiri va 20-asr boshlarida, ayniqsa, sanoat inqilobi va reklama sanoatining rivojlanishi bilan yanada ommalashdi. Dastlab plakatlar faqat reklamalar va ijtimoiy e'lonlar uchun ishlatilgan bo'lsa, keyinchalik ular san'at shaklini olishni boshladi. Renessans va klassik uslublar: Plakat san'atining rivojlanishida Renessans davrining tasviriy san'ati o'ziga xos ahamiyatga ega. Bu davrda plakatlar oddiy matn va grafikalarini o'zida birlashtirgan holda tasviriy san'atning muhim shakliga aylandi. Plakatlarning ranglar va chiziqlar yordamida kuchli estetik ta'sir yaratishga qaratilgan yondashuvlar birinchi marta qo'llanildi.

Art Nouveau va Art Deco uslublari: Plakat san'atining rivojlanishida Art Nouveau (1890-1910) va Art Deco (1920-1930) kabi uslublar muhim o'rin tutadi. Art Nouveau uslubida organik va tabiatdan olingan shakllar, o'simliklar va bezaklar ishlatilgan, bu uslub plakatlarga jonli va nozik ko'rinish berilgan. Art Deco uslubida esa geometrik shakllar, toza chiziqlar va qalin ranglar ishlatilgan. Art Deco plakatlarida dizaynning simmetriyasi va minimalizmi ajralib turadi. Bu davrda plakatlar yanada strukturaviy va zamonaviy bo'lib, har bir elementni tartibga solish, ranglarning kontrasti va yuqori darajadagi bezaklar muhim rol o'ynadi. Siyosiy plakatlar va propaganda: 20-asrning boshlarida, ayniqsa Birinchi va Ikkinchi Jahon urushlari davrida, plakatlar siyosiy va ijtimoiy propaganda vositasi sifatida keng qo'llanila boshlandi. Urush va inqiloblar, shuningdek, ijtimoiy harakatlar uchun plakatlar keng tarqaldi. Bu plakatlar ma'lum bir siyosiy g'oyani targ'ib qilish, odamlarni birlashtirish va ma'lum bir harakatga chaqirish maqsadida ishlatilgan. Siyosiy plakatlarda ranglar va shakllar odamlarning emotsional holatini, isyonni yoki milliy birlikni aks ettirishga yordam bergan. Plakatlar sodda va kuchli xabarlarini yetkazish uchun mo'ljallangan edi. Modernizm va minimalizm: 20-asrning o'rtalarida plakat san'ati modernizm va minimalizm kabi uslublarga asoslangan yangi yondashuvlarni qabul qila boshladi. Modernizm da plakatlar ko'proq aniq, toza chiziqlar va minimal dizayn bilan ajralib turdi. Ranglar va shakllarning ko'proq psixologik va estetik effektlari o'rganildi. Minimalizm da plakatlarda ortiqcha tafsilotlardan voz kechilib, asosiy xabar va ma'lumotni qisqacha va sodda shaklda ifodalashga e'tibor berildi. Plakatlarning xabarni o'ziga xos tarzda yetkazish uchun maksimal darajada to'g'ri va aniq bo'lishi kerak edi.

Pop-art: 1950-1960-yillarda pop-art uslubi plakat san'ati uchun yangi uslublar kiritdi. Bu davrda reklama, pop-madaniyat va ommaviy tasvirlar plakatlarda qo'llanila boshlandi. Mashhur san'atkorlar, masalan, Endi Uarxol, plakatlar va reklama dizaynlarida yangi texnikalar va estetik yondashuvlarni sinovdan o'tkazdilar. Pop-art plakatlarida o'ziga xos bo'lgan yorqin ranglar, mashhur belgilarning takrorlanishi, rasm va matnning uyg'unligi yanada keng tarqaldi. Ushbu uslubda tasvirlar ko'pincha parodiya va ijtimoiy tanqid elementlarini o'z ichiga olgan.

Zamonaviy plakat san'ati: Hozirgi kunda plakat san'ati raqamli texnologiyalar yordamida yangi bosqichga o'tdi. Kompyuter grafikasi va raqamli ilovalar yordamida yaratilgan plakatlar ko'plab imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Plakatlarda ranglar, shakllar va tasvirlarning kombinatsiyalari ancha murakkablashgan, lekin an'anaviy uslublar, xususan, minimalizm, pop-art va modernizm hali ham keng qo'llaniladi. Grafik texnologiyalarining rivojlanishi plakatlarda interaktiv elementlar, animatsiyalar va video tasvirlar ishlatilishiga imkon yaratdi. Plakat san'ati rivojlanishining har bir bosqichi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, har bir uslub o'z davrining madaniy,

siyosiy va ijtimoiy talablari bilan bog‘liq holda shakllangan. Plakat san’ati o‘zining vizual samaradorligi va qisqa va aniq xabar yetkazish imkoniyatlari bilan bugungi kunda ham ommalashgan va ijtimoiy muammolarni hal qilishda, reklama va marketingda samarali vosita bo‘lib qolmoqda.

O‘QITISH SHAKLLARI

Quyidagi shakllarda ta’lim berish ko‘zda tutilgan:

- binar ma’ruza, bit dars, debatlar, vebinar;
- On-line ma’ruza;
- trening, videotrening;
- kichik ma’ruzalar va suhbatlar (diqqatni jamlash va axborotni qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi);
- klaster, sinkveyn (axborot yoki biron-bir tushunchani qisqa bayonini tuzish ko‘nikmani shakllantiradi);
- kichik guruhlarda ishlash, bumerang (materialni mantiqan tizimli, muammoli bayon etishni rivojlantiradi);
- blits o‘yin, qora quti (aniq muammoli vaziyatni tahlil qilish, kamchiliklar sababini yo‘l-yo‘lakay aniqlashga yo‘naltiriladi).

II. MODULNI O'QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTREFAOL TA'LIM METODLARI

II. MODULNI O‘QITISHDA FOYDALANILADIGAN INTERFAOL TA’LIM METODLARI

“Aqliy hujum” metodi - biror muammo bo‘yicha ta’lim oluvchilar tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to‘plab, ular orqali ma’lum bir yechimga kelinadigan metoddir. “Aqliy hujum” metodining yozma va og‘zaki shakllari mavjud. Og‘zaki shaklida ta’lim beruvchi tomonidan berilgan savolga ta’lim oluvchilarning har biri o‘z fikrini og‘zaki bildiradi. Ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini aniq va qisqa tarzda bayon etadilar. Yozma shaklida esa berilgan savolga ta’lim oluvchilar o‘z javoblarini qog‘oz kartochkalarga qisqa va barchaga ko‘rinarli tarzda yozadilar. Javoblar doskaga (magnitlar yordamida) yoki «pinbord» doskasiga (ignalar yordamida) mahkamlanadi. “Aqliy hujum” metodining yozma shaklida javoblarni ma’lum belgilar bo‘yicha guruhlab chiqish imkoniyati mavjuddir. Ushbu metod to‘g‘ri va ijobiy qo‘llanilganda shaxsni erkin, ijodiy va nostandart fikrlashga o‘rgatadi.

“Aqliy hujum” metodidan foydalanilganda ta’lim oluvchilarning barchasini jalb etish imkoniyati bo‘ladi, shu jumladan ta’lim oluvchilarda muloqot qilish va munozara olib borish madaniyati shakllanadi. Ta’lim oluvchilar o‘z fikrini faqat og‘zaki emas, balki yozma ravishda bayon etish mahorati, mantiqiy va tizimli fikr yuritish ko‘nikmasi rivojlanadi. Bildirilgan fikrlar baholanmasligi ta’lim oluvchilarda turli g‘oyalar shakllanishiga olib keladi. Bu metod ta’lim oluvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish uchun xizmat qiladi.

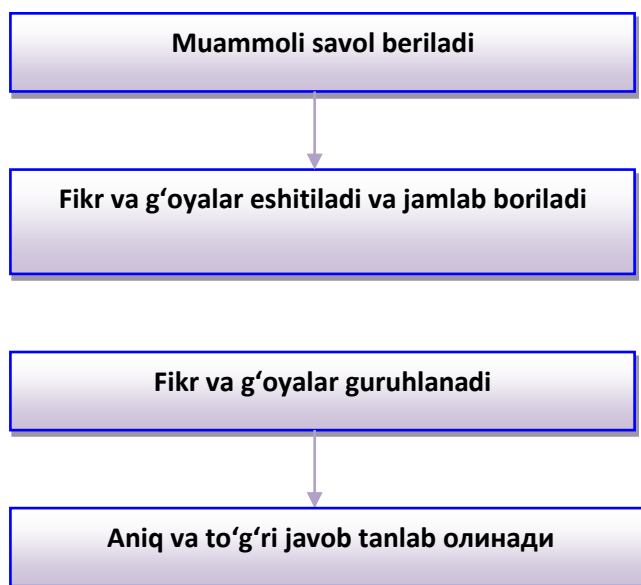
“Aqliy hujum” metodi ta’lim beruvchi tomonidan qo‘yilgan maqsadga qarab amalga oshiriladi:

1. Ta’lim oluvchilarning boshlang‘ich bilimlarini aniqlash maqsad qilib qo‘yilganda, bu metod darsning mavzuga kirish qismida amalga oshiriladi.
2. Mavzuni takrorlash yoki bir mavzuni keyingi mavzu bilan bog‘lash maqsad qilib qo‘yilganda -yangi mavzuga o‘tish qismida amalga oshiriladi.
3. O‘tilgan mavzuni mustahkamlash maqsad qilib qo‘yilganda-mavzudan so‘ng, darsning mustahkamlash qismida amalga oshiriladi.

“Aqliy hujum” metodini qo‘llashdagi asosiy qoidalar:

1. Bildirilgan fikr-g‘oyalar muhokama qilinmaydi va baholanmaydi.
2. Bildirilgan har qanday fikr-g‘oyalar, ular hatto to‘g‘ri bo‘lmasa ham inobatga olinadi.
3. Har bir ta’lim oluvchi qatnashishi shart.

Quyida “Aqliy hujum” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Aqliy hujum” metodining tuzilmasi

“Aqliy hujum” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim oluvchilarga savol tashlanadi va ularga shu savol bo‘yicha o‘z javoblarini (fikr, g‘oya va mulohaza) bildirishlarini so‘raladi;
2. Ta’lim oluvchilar savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishadi;
3. Ta’lim oluvchilarning fikr-g‘oyalari (magnitafonga, videotasmaga, rangli qog‘ozlarga yoki doskaga) to‘planadi;
4. Fikr-g‘oyalar ma’lum belgilar bo‘yicha guruhlanadi;

5. Yuqorida qo'yilgan savolga aniq va to'g'ri javob tanlab olinadi.

“Aqliy hujum” metodining afzalliklari:

- natijalar baholanmasligi ta'lim oluvchilarda turli fikr-g'oyalarning shakllanishiga olib keladi;
- ta'lim oluvchilarning barchasi ishtirok etadi;
- fikr-g'oyalar vizuallashtirilib boriladi;
- ta'lim oluvchilarning boshlang'ich bilimlarini tekshirib ko'rish imkoniyati mavjud;
- ta'lim oluvchilarda mavzuga qiziqish uyg'otadi.

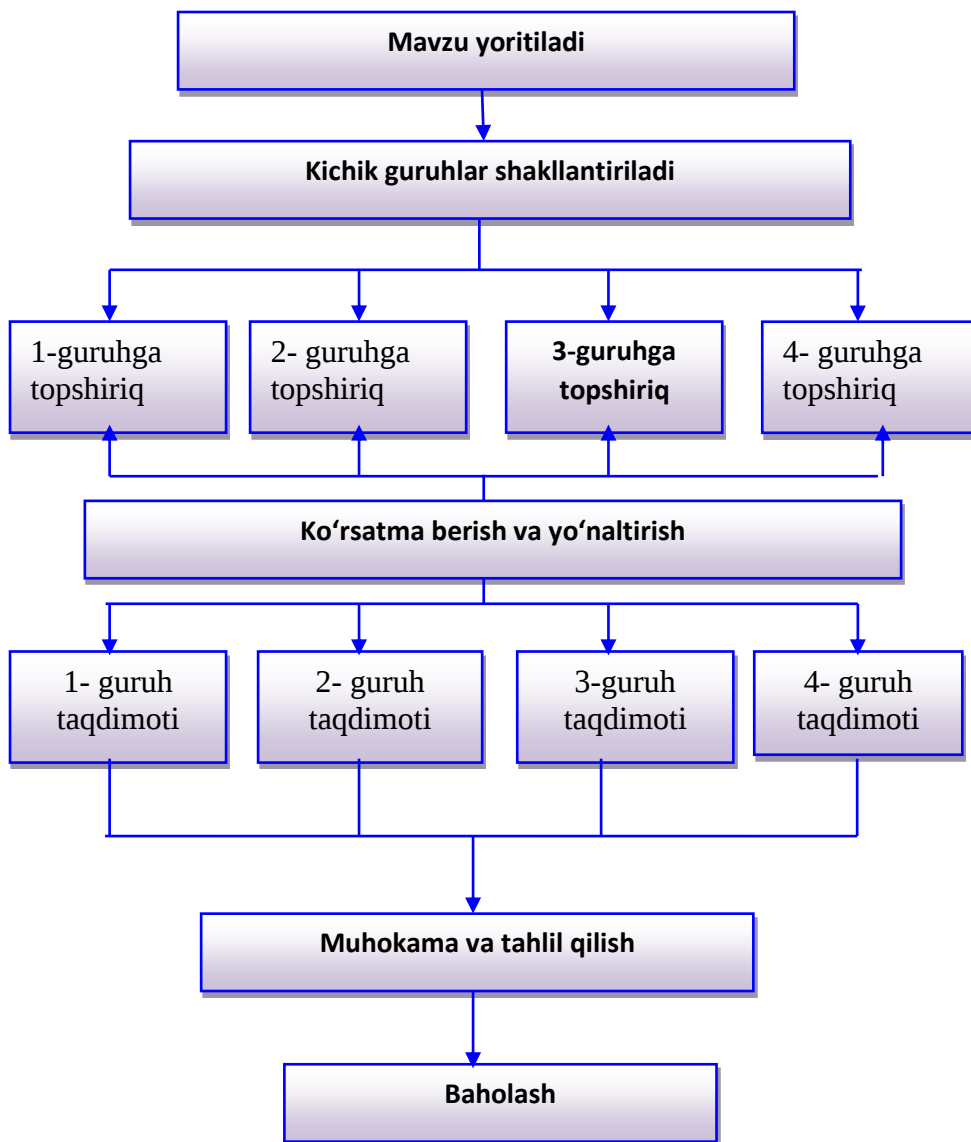
“Aqliy hujum” metodining kamchiliklari:

- ta'lim beruvchi tomonidan savolni to'g'ri qo'ya olmaslik;
- ta'lim beruvchidan yuqori darajada eshitish qobiliyatining talab etilishi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi - ta'lim oluvchilarni faollashtirish maqsadida ularni kichik guruhlariga ajratgan holda o'quv materialini o'rganish yoki berilgan topshiriqni bajarishga qaratilgan darsdagi ijodiy ish.

Ushbu metod qo'llanilganda ta'lim oluvchi kichik guruhlarda ishlab, darsda faol ishtirok etish huquqiga, boshlovchi rolida bo'lishga, bir-biridan o'rganishga va turli nuqtai- nazarlarni qadrlash imkoniga ega bo'ladi.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodi qo'llanilganda ta'lim beruvchi boshqa interfaol metodlarga qaraganda vaqtni tejash imkoniyatiga ega bo'ladi. Chunki ta'lim beruvchi bir vaqtning o'zida barcha ta'lim oluvchilarni mavzuga jalb eta oladi va baholay oladi. Quyida “Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining tuzilmasi

“Kichik guruhlarda ishlash” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Faoliyat yo‘nalishi aniqlanadi. Mavzu bo‘yicha bir-biriga bog‘liq bo‘lgan masalalar belgilanadi.
2. Kichik guruhlar belgilanadi. Ta’lim oluvchilar guruhlariga 3-6 kishidan bo‘linishlari mumkin.
3. Kichik guruhlar topshiriqni bajarishga kirishadilar.
4. Ta’lim beruvchi tomonidan aniq ko‘rsatmalar beriladi va yo‘naltirib turiladi.
5. Kichik guruhlar taqdimot qiladilar.
6. Bajarilgan topshiriqlar muhokama va tahlil qilinadi.
7. Kichik guruhlar baholanadi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining afzalligi:

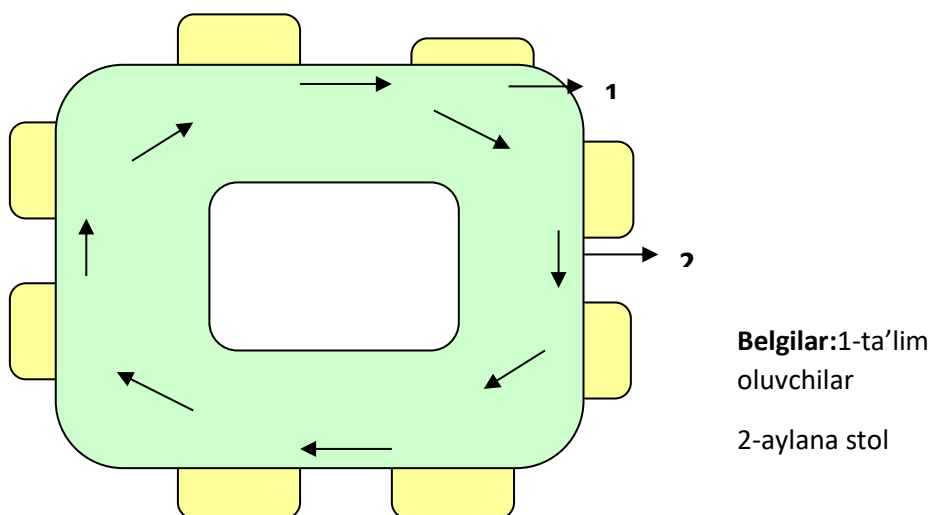
- o‘qitish mazmunini yaxshi o‘zlashtirishga olib keladi;
- muloqotga kirishish ko‘nikmasining takomillashishiga olib keladi;
- vaqtni tejash imkoniyati mavjud;
- barcha ta’lim oluvchilar jalb etiladi;
- o‘z-o‘zini va guruhlararo baholash imkoniyati mavjud bo‘ladi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining kamchiliklari:

- ba’zi kichik guruhlarda kuchsiz ta’lim oluvchilar bo‘lganligi sababli kuchli ta’lim oluvchilarning ham past baho olish ehtimoli bor;
- barcha ta’lim oluvchilarni nazorat qilish imkoniyati past bo‘ladi;
- guruhlararo o‘zaro salbiy raqobatlar paydo bo‘lib qolishi mumkin;
- guruh ichida o‘zaro nizo paydo bo‘lishi mumkin.

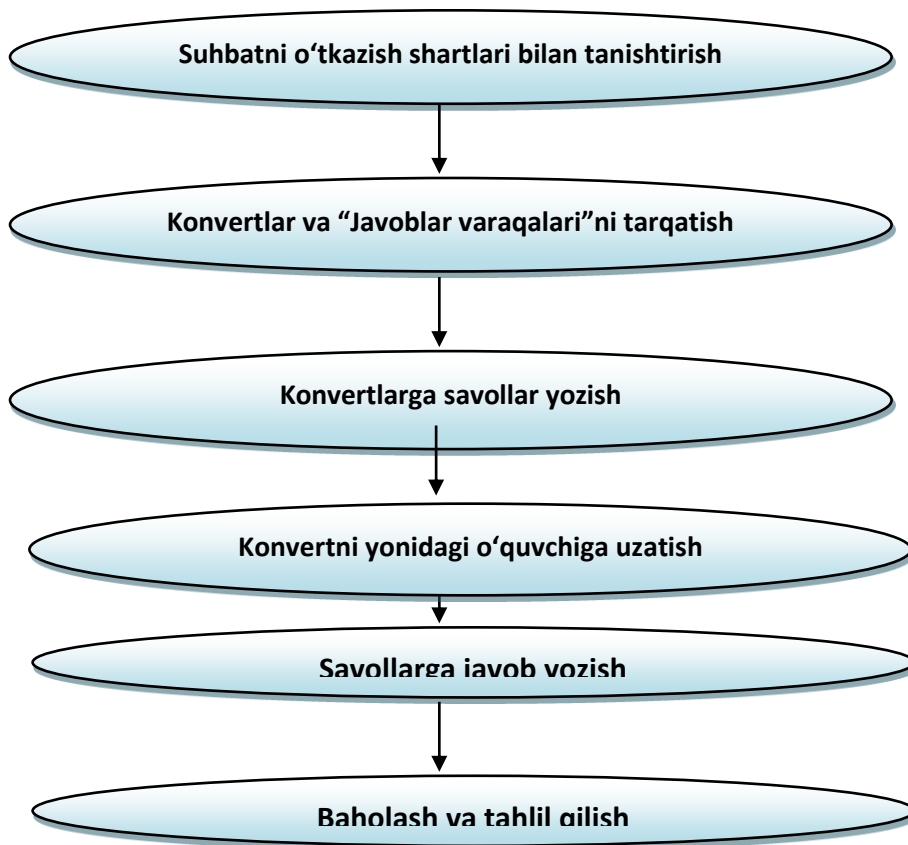
“Davra suhbatı” metodi – aylana stol atrofida berilgan muammo yoki savollar yuzasidan ta’lim oluvchilar tomonidan o‘z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o‘qitish metodidir.

“Davra suhbat” metodi qo‘llanilganda stol-stullarni doira shaklida joylashtirish kerak. Bu har bir ta’lim oluvchining bir-biri bilan “ko‘z aloqasi”ni o‘rnatib turishiga yordam beradi. Davra suhbatining og‘zaki va yozma shakllari mavjuddir. Og‘zaki davra suhbatida ta’lim beruvchi mavzuni boshlab beradi va ta’lim oluvchilardan ushbu savol bo‘yicha o‘z fikr-mulohazalarini bildirishlarini so‘raydi va aylana bo‘ylab har bir ta’lim oluvchi o‘z fikr-mulohazalarini og‘zaki bayon etadilar. So‘zlayotgan ta’lim oluvchini barcha diqqat bilan tinglaydi, agar muhokama qilish lozim bo‘lsa, barcha fikr-mulohazalar tinglanib bo‘lingandan so‘ng muhokama qilinadi. Bu esa ta’lim oluvchilarning mustaqil fikrlashiga va nutq madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Davra stolining tuzilmasi

Yozma davra suhbatida ham stol-stullar aylana shaklida joylashtirilib, har bir ta’lim oluvchiga konvert qog‘ozi beriladi. Har bir ta’lim oluvchi konvert ustiga ma’lum bir mavzu bo‘yicha o‘z savolini beradi va “Javob varaqasi”ning biriga o‘z javobini yozib, konvert ichiga solib qo‘yadi. Shundan so‘ng konvertni soat yo‘nalishi bo‘yicha yonidagi ta’lim oluvchiga uzatadi. Konvertni olgan ta’lim oluvchi o‘z javobini “Javoblar varaqasi”ning biriga yozib, konvert ichiga solib qo‘yadi va yonidagi ta’lim oluvchiga uzatadi. Barcha konvertlar aylana bo‘ylab harakatlanadi. Yakuniy qismda barcha konvertlar yig‘ib olinib, tahlil qilinadi. Quyida “Davra suhbat” metodining tuzilmasi keltirilgan

“Davra suhbatı” metodining tuzilmasi

“Davra suhbatı” metodining bosqichlari quyidagılardan iborat:

1. Mashg‘ulot mavzusi e‘lon qilinadi.
2. Ta‘lim beruvchi ta‘lim oluvchılarnı mashg‘ulotni o‘tkazish tartibi bilan tanishtiradi.
3. Har bir ta‘lim oluvchıga bittadan konvert va javoblar yozish uchun guruhda necha ta‘lim oluvchi bo‘lsa, shunchadan “Javoblar varaqalari”ni tarqatilib, har bir javobni yozish uchun ajratilgan vaqt belgilab qo‘yiladi. Ta‘lim oluvchi konvertga va “Javoblar varaqalari”ga o‘z ismi-sharifini yozadi.
4. Ta‘lim oluvchi konvert ustıga mavzu bo‘yicha o‘z savolini yozadi va “Javoblar varaqasi”ga o‘z javobini yozib, konvert ichıga solib qo‘yadi.
5. Konvertga savol yozgan ta‘lim oluvchi konvertni soat yo‘nalishi bo‘yicha yonidagi ta‘lim oluvchıga uzatadi.

6. Konvertni olgan ta'lim oluvchi konvert ustidagi savolga "Javoblar varaqalari"dan biriga javob yozadi va konvert ichiga solib qo'yadi hamda yonidagi ta'lim oluvchiga uzatadi.

7. Konvert davra stoli bo'ylab aylanib, yana savol yozgan ta'lim oluvchining o'ziga qaytib keladi. Savol yozgan ta'lim oluvchi konvertdagi "Javoblar varaqalari"ni baholaydi.

8. Barcha konvertlar yig'ib olinadi va tahlil qilinadi.

Ushbu metod orqali ta'lim oluvchilar berilgan mavzu bo'yicha o'zlarining bilimlarini qisqa va aniq ifoda eta oladilar. Bundan tashqari ushbu metod orqali ta'lim oluvchilarni muayyan mavzu bo'yicha baholash imkoniyati yaratiladi. Bunda ta'lim oluvchilar o'zlari bergan savollariga guruhdagi boshqa ta'lim oluvchilar bergan javoblarini baholashlari va ta'lim beruvchi ham ta'lim oluvchilarni ob'ektiv baholashi mumkin.

"Davra suhbatı" metodining afzalliklari:

- o'tilgan materialining yaxshi esda qolishiga yordam beradi;
- barcha ta'lim oluvchilar ishtirok etadilar;
- har bir ta'lim oluvchi o'zining baholanishi mas'uliyatini his etadi;
- o'z fikrini erkin ifoda etish uchun imkoniyat yaratiladi.

"Davra suhbatı" metodining kamchiliklari:

- ko'p vaqt talab etiladi;
- ta'lim beruvchining o'zi ham rivojlangan fikrlash qobiliyatiga ega bo'lishi talab etiladi;
- ta'lim oluvchilarning bilim darajasiga mos va qiziqarli bo'lgan mavzu tanlash talab etiladi.

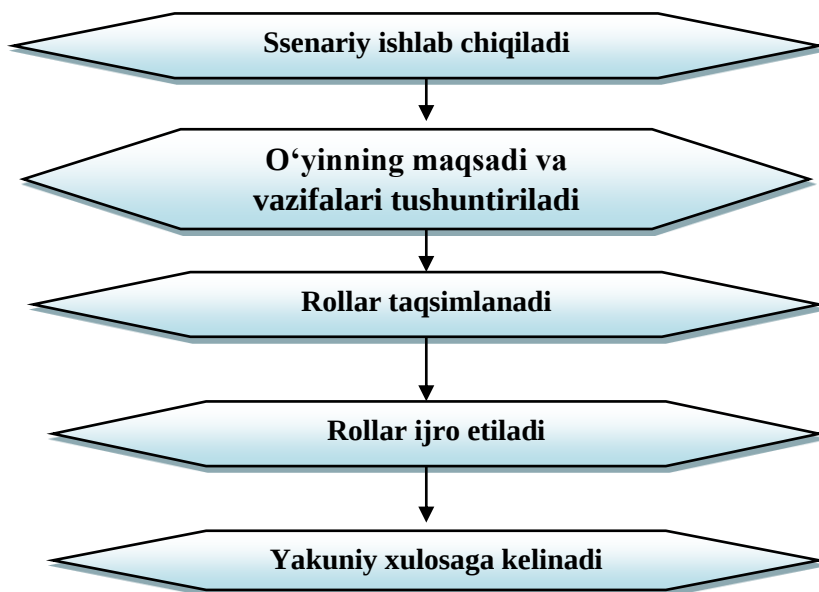
"Rolli o'yin" metodi-ta'lim oluvchilar tomonidan hayotiy vaziyatning har xil shart-sharoitlarini sahnalashtirish orqali ko'rsatib beruvchi metoddir.

Rolli o'yinlarning ishbop o'yinlardan farqli tomoni baholashning olib borilmasligidadir. Shu bilan birga "Rolli o'yin" metodida ta'lim oluvchilar ta'lim beruvchi tomonidan ishlab chiqilgan ssenariydagi rollarni ijro etish bilan

kifoyalanishsa, “Ishbop o‘yin” metodida rol ijro etuvchilar ma’lum vaziyatda qanday vazifalarni bajarish lozimligini mustaqil ravishda o‘zlari hal etadilar.

Rolli o‘yinda ham ishbop o‘yin kabi muammoni yechish bo‘yicha ishtirokchilarning birgalikda faol ish olib borishlari yo‘lga qo‘yilgan. Rolli o‘yinlar ta’lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi.

“Rolli o‘yin” metodida ta’lim beruvchi ta’lim oluvchilar haqida oldindan ma’lumotga ega bo‘lishi lozim. Chunki rollarni o‘ynashda har bir ta’lim oluvchining individual xarakteri, xulq-atvori muhim ahamiyat kasb etadi. Tanlangan mavzular ta’lim oluvchilarning o‘zlashtirish darajasiga mos kelishi kerak. Rolli o‘yinlar o‘quv jarayonida ta’lim oluvchilarda motivatsiyani shakllantirishga yordam beradi. Quyida “Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi keltirilgan.

“Rolli o‘yin” metodining tuzilmasi

“Rolli o‘yin” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta’lim beruvchi mavzu bo‘yicha o‘yinning maqsad va natijalarini belgilaydi hamda rolli o‘yin ssenariysini ishlab chiqadi.
2. O‘yinning maqsad va vazifalari tushuntiriladi.
3. O‘yinning maqsadidan kelib chiqib, rollarni taqsimlaydi.

4. Ta'lim oluvchilar o'z rollarini ijro etadilar. Boshqa ta'lim oluvchilar ularni kuzatib turadilar.

5. O'yin yakunida ta'lim oluvchilardan ular ijro etgan rolni yana qanday ijro etish mumkinligini izohlashga imkoniyat beriladi. Kuzatuvchi bo'lgan ta'lim oluvchilar o'z yakuniy mulohazalarini bildiradilar va o'yinga xulosa qilinadi.

Ushbu metodni qo'llash uchun ssenariy t'lim beruvchi tomonidan ishlab chiqiladi. Ba'zi hollarda ta'lim oluvchilarni ham ssenariy ishlab chiqishga jalb etish mumkin. Bu ta'lim oluvchilarning motivatsiyasini va ijodiy izlanuvchanligini oshirishga yordam beradi. Ssenariy maxsus fan bo'yicha o'tilayotgan mavzuga mos ravishda, hayotda yuz beradigan ba'zi bir holatlarni yoritishi kerak. Ta'lim oluvchilar ushbu rolli o'yin ko'rinishidan so'ng o'z fikr-mulohazalarini bildirib, kerakli xulosa chiqarishlari lozim.

“Rolli o'yin” metodining afzallik tomonlari:

- o'quv jarayonida ta'lim oluvchilarda motivatsiya (qiziqish)ni shakllantirishga yordam beradi;
- ta'lim oluvchilarda shaxslararo muomala malakasini shakllantiradi;
- nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llay olishni o'rgatadi;
- ta'lim oluvchilarda berilgan vaziyatni tahlil qilish malakasi shakllanadi.

“Rolli o'yin” metodining kamchilik tomonlari:

- ko'p vaqt talab etiladi;
- ta'lim beruvchidan katta tayyorgarlikni talab etadi;
- ta'lim oluvchilarning o'yinga tayyorgarligi turlicha bo'lishi mumkin;
- barcha ta'lim oluvchilarga rollar taqsimlanmay qolishi mumkin.

“Muammoli vaziyat” metodining tuzilmasi

“Muammoli vaziyat” metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Ta'lim beruvchi mavzu bo'yicha muammoli vaziyatni tanlaydi, maqsad va vazifalarni aniqlaydi. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarga muammoni bayon qiladi.

2. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarni topshiriqning maqsad, vazifalari va shartlari bilan tanishtiradi.

3. Ta'lim beruvchi ta'lim oluvchilarni kichik guruhlariga ajratadi.

4. Kichik guruhlar berilgan muammoli vaziyatni o'rganadilar. Muammoning kelib chiqish sabablarini aniqlaydilar va har bir guruh taqdimot qiladi. Barcha taqdimotdan so'ng bir xil fikrlar jamlanadi.

5. Bu bosqichda berilgan vaqt mobaynida muammoning oqibatlari to'g'risida fikr-mulohazalarini taqdimot qiladilar. Taqdimotdan so'ng bir xil fikrlar jamlanadi.

6. Muammoni yechishning turli imkoniyatlarini muhokama qiladilar, ularni tahlil qiladilar. Muammoli vaziyatni yechish yo'llarini ishlab chiqadilar.

7. Kichik guruhlar muammoli vaziyatning yechimi bo'yicha taqdimot qiladilar va o'z variantlarini taklif etadilar.

8. Barcha taqdimotdan so'ng bir xil yechimlar jamlanadi. Guruh ta'lim beruvchi bilan birgalikda muammoli vaziyatni yechish yo'llarining eng maqbul variantlarini tanlab oladi.

“Muammoli vaziyat” metodining afzalliklari:

- ta'lim oluvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi;
- ta'lim oluvchilar muammoning sabab, oqibat va yechimlarni topishni o'rganadilar;
- ta'lim oluvchilarning bilim va qobiliyatlarini baholash uchun yaxshi imkoniyat yaratiladi;
- ta'lim oluvchilar fikr va natijalarni tahlil qilishni o'rganadilar.

“Muammoli vaziyat” metodining kamchiliklari:

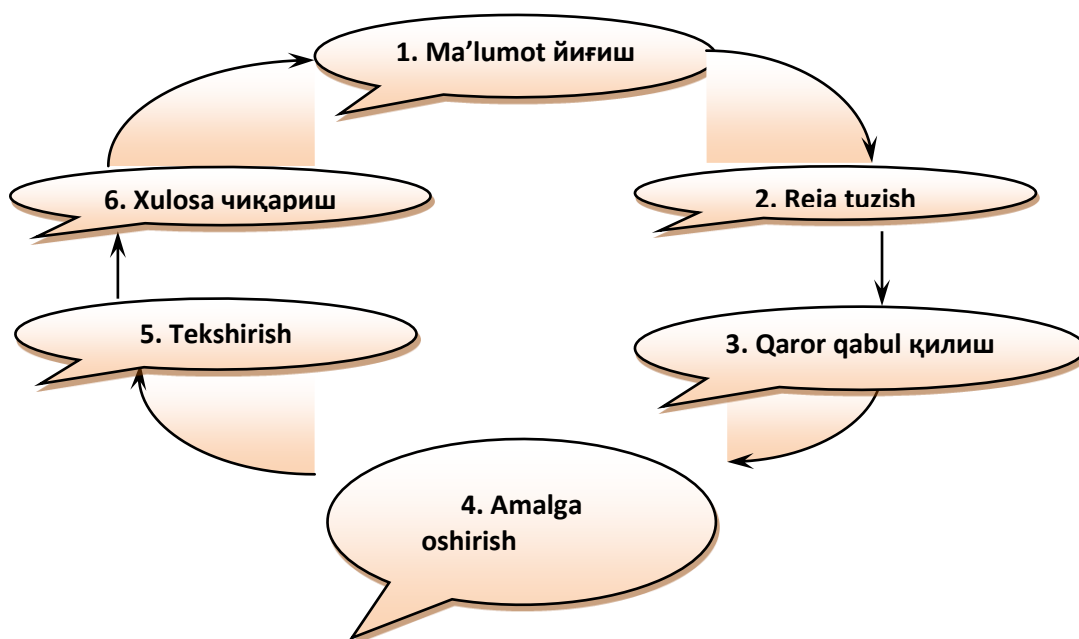
- ta'lim oluvchilarda yuqori motivatsiya talab etiladi;
- qo'yilgan muammo ta'lim oluvchilarning bilim darajasiga mos kelishi kerak;
- ko'p vaqt talab etiladi.

“Loyiha” metodi-bu ta'lim oluvchilarning individual yoki guruhlarda belgilangan vaqt davomida, belgilangan mavzu bo'yicha axborot yig'ish, tadqiqot o'tkazish va amalga oshirish ishlarini olib borishidir. Bu metodda ta'lim oluvchilar

rejalashtirish, qaror qabul qilish, amalga oshirish, tekshirish va xulosa chiqarish va natijalarni baholash jarayonlarida ishtirok etadilar. Loyiha ishlab chiqish yakka tartibda yoki guruhviy bo'lishi mumkin, lekin har bir loyiha o'quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir. Bu jarayonda ta'lim oluvchining vazifasi belgilangan vaqt ichida yangi mahsulotni ishlab chiqish yoki boshqa bir topshiriqning yechimini topishdan iborat. Ta'lim oluvchilar nuqtai-nazaridan topshiriq murakkab bo'lishi va u ta'lim oluvchilardan mavjud bilimlarini boshqa vaziyatlarda qo'llay olishni talab qiladigan topshiriq bo'lishi kerak.

Loyiha o'rganishga xizmat qilishi, nazariy bilimlarni amaliyotga tadbiiq etishi, ta'lim oluvchilar tomonidan mustaqil rejalashtirish, tashkillashtirish va amalga oshirish imkoniyatini yarata oladigan bo'lishi kerak.

Quyidagi chizmada "Loyiha" metodining bosqichlari keltirilgan.

"Loyiha" metodining bosqichlari

"Loyiha" metodining bosqichlari quyidagilardan iborat:

1. Professor-o'qituvchi loyiha ishi bo'yicha topshiriqlarni ishlab chiqadi. Ta'lim oluvchilar mustaqil ravishda darslik, sxemalar, tarqatma materiallar asosida topshiriqqa oid ma'lumotlar yig'adilar.

2. Ta'lim oluvchilar mustaqil ravishda ish rejasini ishlab chiqadilar. Ish rejasida ta'lim oluvchilar ish bosqichlarini, ularga ajratilgan vaqt va texnologik ketma-ketligini, material, asbob-uskunalarni rejalashtirishlari lozim.

3. Kichik guruhlar ish rejalarini taqdimot qiladilar. Ta'lim oluvchilar ish rejasiga asosan topshiriqni bajarish bo'yicha qaror qabul qiladilar. Ta'lim oluvchilar professor-o'qituvchi bilan birgalikda qabul qilingan qarorlar bo'yicha erishiladigan natijalarni muhokama qilishadi. Bunda har xil qarorlar taqqoslanib, eng maqbul variant tanlab olinadi. Professor-o'qituvchi ta'lim oluvchilar bilan birgalikda "Baholash varaqasi"ni ishlab chiqadi.

4. Ta'lim oluvchilar topshiriqni ish rejasi asosida mustaqil ravishda amalga oshiradilar. Ular individual yoki kichik guruhlarda ishlashlari mumkin.

5. Ta'lim oluvchilar ish natijalarini o'zlarini tekshiradilar. Bundan tashqari kichik guruhlar bir-birlarining ish natijalarini tekshirishga ham jalb etiladilar. Tekshiruv natijalarini "Baholash varaqasi"da qayd etiladi. Ta'lim oluvchi yoki kichik guruhlar hisobot beradilar. Ish yakuni quyidagi shakllarning birida hisobot qilinadi: og'zaki hisobot; materiallarni namoyish qilish orqali hisobot; loyiha ko'rinishidagi yozma hisobot.

6. Professor-o'qituvchi va ta'lim oluvchilar ish jarayonini va natijalarni birgalikda yakuniy suhbat davomida tahlil qilishadi. O'quv amaliyoti mashg'ulotlarida erishilgan ko'rsatkichlarni me'yoriy ko'rsatkichlar bilan taqqoslaydi. Agarda me'yoriy ko'rsatkichlarga erisha olinmagan bo'lsa, uning sabablari aniqlanadi.

Professor-o'qituvchi "Loyiha" metodini qo'llashi uchun topshiriqlarni ishlab chiqishi, loyiha ishini dars rejasiga kiritishi, topshiriqni ta'lim oluvchilarning imkoniyatlariga moslashtirib, ularni loyiha ishi bilan tanishtirishi, loyihalash jarayonini kuzatib turishi va topshiriqni mustaqil bajara olishlarini ta'minlanishi lozim.

"Loyiha" metodini amalga oshirishning uch xil shakli mavjud:

- yakka tartibdagi ish;
- kichik guruhli ish;
- jamoa ishi.

III. NAZARIY MASHG'ULOT MATERIALLARI

1-MAVZU. Grafika san'atining turlari va ularning xususiyatlari.

Reja:

- 1. Grafika san'atining turlari.**
- 2. Grafika san'atida ishlatiladigan texnikalar.**
- 3. Grafika san'ati xususiyatlari.**

Grafika san'ati zamonaviy ijodkorlikning muhim bir sohasidir va turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Har bir tur o'ziga xos uslublar, texnikalar va maqsadlar bilan ajralib turadi. Grafik san'at asarlarini yaratishda ko'plab elementlar, ranglar va shakllar birlashtiriladi, bu esa turli fikr va hissiyotlarni ifodalash imkonini beradi. Grafik san'at turli madaniyatlar va ijtimoiy muammolarni aks ettirish orqali jamoatchilik bilan bog'lanish imkoniyatini yaratadi.

Grafika san'atining turlari orasida illyustratsiya, plakat, infografika, branding, web-dizayn va ko'rgazma dizayni kabi yo'nalishlar mavjud. Har bir tur grafik san'at asarlarini yaratish va dizayn qilish jarayonida o'ziga xos yondashuvlarga ega. Illyustratsiya hikoya va g'oyalarni tasvirlashga yordam beradi, plakatlar diqqatni jalb qilish va ma'lumot berish maqsadida yaratiladi, infografika esa murakkab ma'lumotlarni ko'rinarli shaklda taqdim etadi. Branding kompaniyalar va mahsulotlar uchun o'ziga xos identitet yaratishga qaratilgan, web-dizayn esa onlayn resurslarning estetik ko'rinishi va funksionalligini ta'minlaydi. Ko'rgazma dizayni esa tadbirlar va ko'rgazmalar uchun alohida muhitni tashkil etishga yordam beradi.

Grafika san'atining turlari turli uslublar va texnikalarni o'z ichiga oladi, har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega. Unda vizual tasvirlar yaratilishi, muloqot va fikrlarni ifodalash maqsadida qo'llaniladi. Quyida grafik san'atning asosiy turlari va ularning xususiyatlari keltirilgan.

Illyustratsiya — bu hikoyalar, fikrlar yoki g'oyalarni tasvirlash uchun yaratiladigan san'at asaridir. Illyustratorlar turli uslubda chizish yoki bo'yash orqali o'z g'oyalarini aks ettiradilar. Ular kitoblar, jurnallar, reklama materiallari va veb-saytlar uchun qiziqarli va jozibali tasvirlar yaratadilar. Illyustratsiya ko'pincha ranglar,

shakllar, va kompozitsiya orqali muayyan hissiyotlar va tuyg'ularni chaqiradi. Har bir illyustratsiya o'zining o'ziga xos uslubi, texnikasi va maqsadi bilan ajralib turadi.

Plakat dizayni esa ko'pincha e'lonlar, reklama yoki madaniy tadbirlarni targ'ib qilish uchun ishlatiladi. Plakatlar rang-barang, jozibali va diqqatni jalb qiluvchi bo'lishi kerak, shuning uchun ular ko'pincha oddiy va tezda tushunarli ma'lumotlar bilan sodda shakllar va grafik elementlarni birlashtiradi. Plakatlarning asosiy vazifasi tomoshabin fikrini shakllantirish, ma'lumot berish va jamoatchilik e'tiborini jalb qilishdir. Ular ko'plab madaniyatlarda va ijtimoiy muammolarni vurg'ulashda muhim rol o'ynaydi.

Infografika jarayoni esa murakkab ma'lumotlarni tushunarli va ko'rinadigan shaklda taqdim etishga qaratilgan. Infografika ko'pincha grafik kengaytirish, diagrammalar va vizual tasvirlar yordamida ma'lumotlarni qiziqarli va oson qabul qilinadigan shaklga keltiradi. Ushbu tur ko'plab sohalarida, jumladan, biznes, ta'lim va siyosat sohalarida keng qo'llaniladi. Infografika dizaynerlari ko'pincha ma'lumotlarning izchil va tushunarli bo'lishini ta'minlaydi, bu esa ular uchun yetkazilayotgan axborotni samarali tarzda taqdim etish imkonini beradi.

Branding grafikasi tashkilotlar yoki mahsulotlar uchun brend identitetini yaratish va mustahkamlashga qaratilgan. Brandingda logotiplar, rang palitralari, fontlar va boshqa dizayn elementlaridan foydalaniladi. Branding dizaynerlari brendning qiyofasini va turli kanallarda ko'rinishini yaratishda yetakchilik qiladi, bu esa brendni raqobatchilardan ajratishga yordam beradi. Yaxshi branding, shuningdek, iste'molchilar bilan hissiy aloqani o'rnatishga va brendga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Web-dizayn esa internet saytlari va onlayn resurslar uchun vizual ko'rinish va funksionallikni ta'minlaydi. Web-dizayn jarayonida foydalanuvchi tajribasi, estetik ko'rinish va saytning yopiq tuzilishiga e'tibor qaratiladi. Zamonaviy web-dizayn, foydalanuvchilarga intuitiv va samarali interfeyslar yaratish uchun turli texnologiyalar va dizayn prinsiplardan foydalanadi. Bu soha tez-tez o'zgarib, yangi tendentsiyalar va texnologiyalarni qamrab oladi.

Ko'rgazma dizayni bu tashkilotlar yoki tadbirlar uchun maxsus tashkil etilgan ekspozitsiyalar va ko'rgazmalarni yaratishga qaratilgan. Ushbu turda keng ko'lamli grafik materiallar va muhit yaratiladi va tomoshabinlarni jalb qilish mumkin bo'lgan muhitlar yaratish muhimdir. Ko'rgazma dizaynerlari ssenariy, pisk festikı, o'yinlar va boshqa interaktiv elementlarni birlashtiradi, shuningdek, tomoshabindagi taassurotlar va aloqalarni ta'minlaydi.

Yana bir muhim yo'nalish — 3D grafik

Grafika san'ati nafaqat estetik ko'rinishni ta'minlaydi, balki axborotlarni samarali ravishda etkazish, fikrlarni taraqqiy ettirish va ijodiy ifodalash uchun ham muhim vositadir. Uning xilma-xilligi va dinamikasi ijodkorlarning imkoniyatlarini kengaytiradi, sohaming rivojlanishiga hissa qo'shadi. Grafika san'ati hayotimizning turli jabhalarida insonlarning o'zaro aloqalarini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, madaniyat va san'atni yanada boyitishda davom etadi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, grafik san'atning turlari va ularning xususiyatlari asarlarning ijodiy jarayonida, kommunikatsiya strategiyalarida va madaniy axborot almashishda muhim rol o'ynaydi. Grafik san'at zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylanib, insonlarni bir-biriga bog'laydigan kuchli vosita sifatida xizmat qiladi. Uning rivojlanishi va yangi texnologiyalar bilan birlashishi, ijodkorlarga yangi imkoniyatlarni ochmoqda, bu esa kelajakda grafik san'atning o'zgarishi va yangi yo'nalishlarga olib kelishi mumkin.

2-MAVZU. Grafik san'atning asosiy yo'nalishlari: plakat, illyustratsiya va boshqalar.

Reja:

1. Plakat san'ati
2. Ilyustratsiya san'ati
3. Infografika va branding

Grafik san'at zamonaviy san'atning muhim bir sohasi bo'lib, turli yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Ularning orasida plakat, illyustratsiya, infografika, branding va boshqa ko'plab sohalar mavjud. Har bir yo'nalish o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, muayyan maqsadlar va vositalar orqali amalga oshiriladi.

Plakat san'ati jozibali va ko'zga tashlanadigan grafik asarlarni yaratishga qaratilgan. Plakatlar ko'pincha reklama, madaniy tadbirlar, ijtimoiy muammolar yoki san'at tadbirlarini targ'ib qilish uchun ishlatiladi. Plakatda ranglar, tasvirlar va matn uslubida birlashtiriladi, bu esa tez va aniq xabar berishni ta'minlaydi. Plakat dizaynida oddiylilik, kompozitsiya va diqqatni jalb qilish muhim ahamiyatga ega.

Ilyustratsiya esa kitoblar, jurnallar, reklama materiallari va boshqa nashrlar uchun tasvirlar yaratishga qaratilgan faoliyatdir. Ilyustratorlar o'z g'oyalarini va hikoyalarni tasvirlash uchun turli xil uslublar va texnikalardan foydalanadilar. Ilyustratsiyalarda ranglar va shakllarning keng spektri, shuningdek, nazokat va visual hikoyalashuv muhim rol o'ynaydi. Ular ko'pincha ma'lumotlarni ko'rinarli qilishda yordam beradi.

Infografika — bu ma'lumotlarni grafik shaklda taqdim etish san'atidir. Infografikalar murakkab ma'lumotlarni oddiy va tushunarli sxemalar va rasmlar orqali ifodalash imkonini beradi. Odatda raqamlar, diagrammalar, kartalar va grafikalar yordamida yaratilib, ular yangiliklar, tadqiqotlar yoki ilmiy izlanishlarni vaqtinchalik va intuitiv tarzda ko'rsatadi. Infografikalar statistik ma'lumotlarni vizual ravishda ko'rsatish uchun juda samarali hisoblanadi.

Branding grafika sohasida muhim rol o'ynaydi. Branding kompaniyaning yoki mahsulotning o'ziga xosligini yaratish va uni bozorda taklif etish uchun keng ko'lamli grafik elementlar va dizayn strategiyalarini o'z ichiga oladi. Logotiplar, rang palitralari, yozuv shrifti va yana boshqa vizual elementlar brend identitetini yaratishda muhimdir. Branding orqali iste'molchilarga brendning ma'nosi va unikal xususiyatlari haqida ma'lumot beriladi.

Dizayn sohasida mo'ljallangan boshqa yo'nalishlar ham mavjud, masalan web-dizayn, interaktiv grafikalar, xarita dizayni va yana ko'plab ko'plab ijtimoiy va ko'ngilochar loyihalar. Har bir yo'nalish o'zining o'ziga xos metod va yondashuvlariga ega bo'lib, grafik san'atning xilma-xilligini ta'minlaydi.

Umuman olganda, grafik san'atning asosiy yo'nalishlari bilim va ijodkorlikni birlashtiradigan, ko'plab imkoniyatlarni taklif qiladigan va zamonaviy jamiyatda muhim rol o'ynaydigan sohalardir. Har bir yo'nalish o'z o'ziga xos uslublari, maqsadlari va vizual tiliga ega bo'lib, ajralib turadi. Grafik san'at orqali ifodalanadigan fikrlar, hissiyotlar va g'oyalar odamlar bilan bog'lanish imkoniyatlarini kengaytiradi va san'atning rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Grafik san'atning asosiy yo'nalishlariga qo'shimchalar kiritish orqali ularning go'zalligi, ahamiyati va taklifi haqida qo'shimcha ma'lumotlar berish mumkin. Har bir yo'nalishning ajralib turuvchi xususiyatlari va uning jamiyatdagi o'rne, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar bilan qanday bog'lanishi haqida quyida ma'lumot keltiraman.

Plakat san'atida dizayn olib boruvchi rassomlar ko'pincha kreativlik va innovatsiyalardan foydalanadilar. Plakatlar ko'pincha hayotiy voqealar, ijtimoiy masalalar yoki madaniy tadbirlar kabi muhim mavzularni o'z ichiga oladi. Ular ko'plab madaniyatlarda jamoatchilik xabardorligini oshirish, fikrlar va qadriyatlar bilan bog'lanishga yordam beradi. Ular tez-tez yangi yo'nalishlarni, masalan, ekologik muammolarni ko'tarish uchun ishlatiladi, bu esa ularning ahamiyatini yanada oshiradi. Zamonaviy plakatlar ko'pincha grafik dasturlar yordamida yaratiladi, bu ularning ko'rinishini yanada yangilash imkonini beradi.

Illyustratsiya jahon miqyosida ijodiy faoliyat bo'lib, uning sahnalari xilma-xil va rang-baranglikda bo'ladi. Rassomlar illyustratsiyalarda turli xil texnikalarda ishlashadi, masalan, akvarel, akril, raqamli illyustratsiya va kolaj usullari. Illyustratsiya ko'plab tadqiqot va ilm-fan sohalarida, kitoblar va bolalar adabiyotida foydali vosita sifatida qo'llaniladi. Unga badiiy va ta'limiy maqsadlar uchun muhim ahamiyat beriladi, bu esa nafaqat estetik gözellik, balki axborotni tushunarli va jalb etuvchi tarzda taqdim etishga imkon beradi.

Infografika zamonaviy kommunikatsiyalarning muhim qismini tashkil etadi, ayniqsa raqamli davrda. Infografikalar ma'lumotlarni tezkor va har jihatdan qiziqarli ko'rinishda taqdimot qilish imkoniyatini beradi. Ular ko'pincha reklama, ta'lim, sog'liqni saqlash va ilm-fan sohalarida ishlatiladi. Infografikalar oziq-ovqat xavfsizligi, sog'liqni saqlash statistikasi va boshqa murakkab mavzularni oson tushinishga yordam beradi. Ularning maqsadi juda muhim bo'lib, axborotning ko'rinishini o'zgartirish orqali asarning qiziqish darajasini oshirishdir.

Branding grafikasida korxonalar va tashkilotlar ustida kuchli ta'sir o'rnatishga qaratilgan tadbirlar keng tarqalgan. Brending nafaqat korxona imijini yaratishga, balki iste'molchilar bilan o'zaro aloqani kuchaytirishga ham qaratilgan. Logotip, rang, shrift va turli xil grafika elementlar orqali brendning yuzini yaratilishida professional yondashuv zarur bo'ladi. Zamonaviy brandingda jamoatchilik fikri va raqobatni hisobga olish, shuningdek, xalqaro tendentsiyalar va ijtimoiy masalalarga mos ravishda yangilanish, brendning muvaffaqiyatining muhim omilidir.

Dizaynning boshqa yo'nalishlari ham mavjud, masalan, web-dizayn, interaktiv grafikalar va UX/UI dizayn. Ushbu yo'nalishlar zamonaviy kommunikatsiyalarda muhim o'rin tutadi. Web-dizayn internet resurslarining ko'rinishi va ishlashini ta'minlaydi, bu esa foydalanuvchilar bilan samimiy va sodda aloqani rivojlantirishga xizmat qiladi. Interaktiv grafikalar esa foydalanuvchilarni o'zaro aloqaga undaydi, bu esa ularning tajribalarini yanada qiziqarli va qimmatli qilish imkoniyatini beradi.

Umuman olganda, grafik san'atning asosiy yo'nalishlari turli sohalarida ijodiy jarayonlarni boyitadi va ilgari suradi.

3-MAVZU. Kitob grafikasining o'ziga xosligi va uslublari. Raqamli grafika va uning zamonaviy tendensiyalari.

Kitob grafikasining o'ziga xosligi asarlarni o'qish va qo'llash jarayonida o'quvchi uchun qiziqarli va jozibali tajriba yaratishda namoyon bo'ladi. Kitob grafikasida yozuv va tasvir bir-biri bilan uyg'unlikda ishlaydi, bu esa matn mazmunini yanada yanada boyitadi. Grafik elementlar kitobning umumiy atmosferasini va hissiy ta'sirini shakllantiradi, ushbu jarayonda tipografiya, ranglar va teksturalar muhim rol o'ynaydi. Rassomlar va dizaynerlar har bir detaldan puxta foydalanib, asarga o'ziga xos ko'rinish berishga intilishadi.

Kitob grafikasida ko'plab uslublarni mavjud. Klassik uslub ko'pincha an'anaviy shakl, rang va kompozitsiyalardan foydalanadi. Ushbu uslub ko'pincha tarixiy yoki adabiy mavzudagi asarlar uchun qo'llaniladi, aniq va chiroyli grafikalar bilan ta'minlaydi. Minimalizm esa soddalik va funktsionallikni ta'kidlaydi. Bu uslubda oddiy geometrik shakllar va kam ranglardan foydalaniladi, bu esa matn va asosiy fikrga diqqatni jalb qiladi. Abstrakt uslub esa ijodkorning shaxsiy hissiyotlarini va tasavvurlarini aks ettiradi, shakllar va ranglarni erkin ravishda birlashtiradi, bu esa o'quvchida qiziqish uyg'otadi.

Raqamli grafika zamonaviy dizaynning muhim qismiga aylangan. U klassik grafik usullarga raqamli texnologiyalarni qo'shish natijasida paydo bo'lgan. Raqamli grafikada dizaynerlar o'zgartirishlarni tezda amalga oshirish, murakkab animatsiyalar va interaktiv elementlar yaratish imkoniga ega. Ushbu soha turli xil dasturlar va platformalar yordamida yangi g'oyalar va kreativ yechimlarni amalga oshirishda keng qo'llaniladi.

Zamonaviy tendensiyalar orasida mobil-dizayn va interaktivlik alohida ahamiyatga ega. Raqamli muhitda dizaynerlar mobil qurilmalar va turli platformalar uchun moslashuvchan va qulay interfeyslar yaratishga odatlangan. Ushbu jarayonda o'zaro aloqalar, foydalanuvchi tajribasini yaxshilash va yangilik kiritish diqqat markazida bo'ladi. Raqamli grafikada animatsiyalar va harakatli grafikalar ko'proq qo'llanilmoqda, bu esa tomoshabinlar uchun qiziqarli va interaktiv tajribalar yaratadi.

Kitob grafikasining o'ziga xosligi va uslublari, shuningdek, raqamli grafika va zamonaviy tendensiyalar haqida qo'shimcha ma'lumotlarni quyida keltiraman.

Kitob grafikasining o'ziga xosligi, asosan, uni shakllantirishda qo'llaniladigan badiiy va texnik yondashuvlar bilan belgilanadi. Birinchidan, kitob grafikasida matn va tasvirlar o'rtasidagi muvozanat juda muhimdir. Matnning o'ziga xos tipografiyasi, uning o'ziga xos shrifti va joylashuvi kitobning ko'rinishini va o'quvchi uchun qanchalik qulay ekanligini belgilaydi. Kitob grafikasi tasvirlar orqali bir vaqtning o'zida ko'p narsalarni ifodalashga qodir, bu esa asarga o'qish jarayonida qiziqarli va hissiy bog'lanishlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Ta'riflangan uslublarda janrlarga qarab o'ziga xos xususiyatlar mavjud. Masalan, bolalar va yoshlar uchun yozilgan kitoblarda rang-barang va ko'zni qamashtiradigan tasvirlar, shuningdek, qulay va o'qilishi oson shriftlar ishlatiladi. Adabiy asarlarning grafikasi esa ko'proq an'anaviy uslublar va klassik elementlarga asoslangan bo'lishi mumkin. Edebay avlodi uchun dizayn ko'proq zamonaviy, harakatli va energiyaga to'la bo'ladi.

Raqamli grafikada yangi texnologiyalarning doimiy ravishda rivojlanishi ijodkorlarga muhim imkoniyatlar yaratadi. Raqamli grafikalar uchun dasturlar, masalan, Adobe Photoshop, Illustrator va InDesign, dizaynerlarga intuitiv interfeyslar, ko'plab qiziqarli vositalar va imkoniyatlar taklif etadi. Raqamli grafikalar osonlik bilan o'zgartirilishi va kengaytirilishi mumkin, bu esa ijodkorlarning g'oyalarini ishga solishga va jamoatchilik bilan aloqa o'rnatishga imkon beradi.

Zamonaviy dizayn tendensiyalari ham juda xilma-xildir. Jamoatchilikning ichki istaklari va ehtiyojlari dizaynerlarga yangi tadqiqotlar va ijodiy yechimlar kiritishga undaydi. Interaktiv dizayn, masalan, foydalanuvchilarga o'zaro aloqalar va qiziqishlarini qondirishga imkon beradi. Animatsiyalar va harakatli elementlar orqali o'quvchilar bilan o'zaro aloqani kuchaytirish maqsadida inglizcha terminlar va tinglovchilar bilan ishlash eng zamonaviy tendensiyalar hisoblanadi.

Maxsus saytlarda va platformalarda kitob grafikasiga ijtimoiy tarmoqlar va jamoatchilik bilan aloqalar yordamida erishish mumkin. Raqamli kitoblar, audiokitoblar va interaktiv kitoblar o'qish jarayonini o'zgartirib, yangi tajribalar va

mumkin qiyinchiliklar yaratadi, masalan, o'quvchilarning diqqatini jalb etish uchun o'zaro ta'sir yoki o'zgaruvchan tasvirlardan foydalanish.

Umuman olganda, kitob grafikasining o'ziga xosligi va uslublari, shuningdek, raqamli grafikada zamonaviy tendensiyalar ijodiy jarayonda muhim o'rin tutadi. Ushbu sohalar bir-birini to'ldirib, yangi g'oyalarni yaratishda va ijodiy ifodalarni rivojlantirishda yordam beradi. Ijodkorlar va dizaynerlar bunday zaxiralardan foydalanib, o'z ishlarini yanada jozibador qiladi va o'quvchilar uchun yangi tajribalarni taqdim etadi.

Xulosa qilib aytganda, kitob grafikasining o'ziga xosligi va uslublari uning vizual ta'sirini oshirishga hissa qo'shadi, ma'lum ijtimoiy va madaniy kontekstda asarlarning umumiy ko'rinishini belgilaydi. Raqamli grafika va zamonaviy tendensiyalar esa yangi imkoniyatlar va ijodiy yondashuvlarni taqdim etadi. Ushbu sohalar birgalikda grafik dizaynni yanada rivojlantiradi, tomoshabinlar uchun yangi va qiziqarli tajribalarni taqdim etadi, shuningdek, ijodkorlarning g'oyalarini sodda va samarali tarzda ifodalash imkonini beradi.

1-AMALIY MASHG'ULOT

4-MAVZU. Kompozitsiya asoslari va tamoyillari.

Kompozitsiya asoslari va tamoyillari san'at, dizayn va grafik ijodkorlikda muhim ahamiyatga ega. Ushbu asoslar va tamoyillar ijodiy ishlarda elementlarni qanday joylashtirish va ulardan qanday foydalanishni belgilaydi. Kompozitsiya asar yaratishda muhim rol o'ynaydi, chunki u tomoshabinning e'tiborini qaratish, hissiy ta'sir yaratish va estetik muvozanatni saqlashga yordam beradi.

Birinchidan, kompozitsiyaning asosiy komponentlari joylashuv, rang, shakl va teksturalar hisoblanadi. Har bir element o'z o'rnida va maqsadida muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular birgalikda asar yaratishda bir-birini to'ldiradi. Tarqatish muvozanati va hajm orqali kompozitsiya dinamikasini belgilaydi. Muvozanat - bu ko'zni tortadigan va muvozanatni saqlaydigan elementlar orasidagi munosabat. Asarda simmetrik yoki

asimmetrik muvozanatni yaratish orqali grafika ichida e'tiborni rag'batlantirish mumkin.

Kompozitsiyada ma'lum bir harakat yoki yo'nalishni yaratish uchun ritm va harakatni qo'shish ham muhimdir. Ritm, elementlarning takrorlanuvchanligi va bir-biri bilan bog'liqligini aks ettiradi, bu esa asarga doimiy harakat va jonlilik beradi. Harakat esa ko'zning asar bo'ylab qanday harakat qilishini belgilaydi va tomoshabinning diqqatini qattiq jalb qiladi. Shu bilan birga, harakatni ko'rsatish grafik shakllar va chiziqlar yordamida erishiladi.

Qiziqarli va ko'zga uriladigan kompozitsiyalar yaratish uchun kontrastni qo'llash zarur. Kontrast, ranglar, shakl va teksturalar orasidagi farqni ko'rsatadi va e'tiborni qadrlashga yordam beradi. Qattiq va yumshoq ranglar, katta va kichik shakllar birgalikda o'zaro munosabatda bo'lib, kompozitsiyani yashirin ko'rinishda raqobatga olib keladi va o'ziga xos hissa qo'shadi.

Tamoyillar orasida rag'batlantirish, birlik, ya'ni barcha elementlarning bir-biriga mosligi va bir-birini to'ldirish qobiliyati ham mavjud. Shuningdek, xarakter va tema muhim ahamiyatga ega, chunki ular asarning umumiy mazmunini aniqlaydi va yo'naltiradi. Kompozitsiya yaratishda tama va asarning foydalanuvchi uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini hisobga olish zarur.

Yana bir muhim komponent rang uyg'unligidir. Ranglarning o'zaro ta'siri asarning estetik holatini shakllantiradi va hissiy atmosferani belgilaydi. Ranglar o'rtasidagi uyg'unlik va qarama-qarshilik, shuningdek, kutish va taassurotlar tomoshabinda mavjud hissiyotlarni shakllantiradi.

Umuman olganda, kompozitsiya asoslari va tamoyillari ijodiy jarayonni yanada tartibga solishga, estetik va hissiy ta'sirni kuchaytirishga yordam beradi. Bu tamoyillar orqali dizaynerlar va rassomlar asarlarini yanada jozibali, ma'noli va izchil qilishga erishadilar, tomoshabinlar uchun qiziqarli va unutilmas tajribalar yaratadilar.

Ranglar va rang nazariyasi: Rang kompozitsiyadagi eng qiziqarli va muxim elementlardan biri hisoblanadi. Ranglarning muvozanati, bir-biriga ta'siri va hissiy ta'siri haqida to'g'ri tushuncha olinganda, dizaynerlar o'z asarlarini yanada kuchli va ta'sirchan qila oladilar. Rang doiralari va rang palitrasi yordamida, dizaynerlar ranglar

o'rtasidagi munosabatlarni tushunadilar, masalan, analog ranglar (yaqin ranglar) yoki komplementar ranglar (bir-birini to'ldiruvchi ranglar).

Taktika va simmetriya: Kompozitsiyada simmetriya va asimmetriya orqali muvozanatni yaratish dastlabki xislatlar. Simmetriya ko'pincha go'zallik va tartib hissini keltirib chiqaradi, asimmetriya esa harakat va dinamikani ifodalaydi. Har ikkala uslub o'z joyida o'z iste'molchilarini jalb qiladi, bu esa ijodkorlarga o'z asarlarini qiziqarli va jozibali qilish imkoniyatini beradi.

Qobiliyat va maqsadlar: Kompozitsion dizaynning asosiy maqsadi ma'lum bir xuddi yoki hissiy ahvolni yaratishdir. Ijodkorlar o'z asarlarini yaratishda foydalanuvchi ehtiyojlarini va darsinshni hisobga olishlari zarur. Har bir kompozitsiya o'ziga xos xususiyatlarga ega va ba'zi shaxsiyliklar kerak. Ularning ijodiy uslubi va maqsadi ma'lum bir yaratilishga asoslangan bo'lishi lozim.

Loyihalashtirish jarayoni: Kompozitsiyaga tayyorlanayotganda, dizaynerlar rejalashtirish jarayonini boshlaydilar. Ushbu jarayon sketcha va tasvirlardan boshlanadi, bu esa ijodkorning fikrlarini asosiy elementlarga ajratish va shakllanish permsiyasidir. Bunung natijasida ko'plab variatsiyalar ishlab chiqiladi va eng qiziqarli kompozitsiyalar tanlanadi.

Hissiy ta'sir: Kompozitsiya yaratishda hissiy ta'sir muhim ro'l o'ynaydi. Har bir element va ularning o'zaro aloqalari tomoshabinning hissiyotlariga ta'sir qiladi. Odatda, ranglar, shakl va tekstura kombinatsiyalari turli hissiyotlarni keltirib chiqarishi mumkin: quvonch, qayg'u, tinchlik yoki energiya.

Ob'ektlarning tarqatilishi: Kompozitsiyadagi ob'ektlarni joylashtirish tomoshabin ko'zining qulayligi va ko'rish axborotini yaratadi. Dizaynerlar asarning muhim elementlarini ko'zni tortadigan joylarga joylashtirish orqali e'tibor bilan ish olib boradilar. Bu raqobat imkonini beradi va tomoshabinni ichki kechishga, asarni aniqlashga va foiz dasturiyatini ko'rsatish va o'qishga imkon yaratadi.

Ijodiy uyg'unlik: Kompozitsiyaning muvaffaqiyatli bo'lishi uchun barcha elementlarning bir-biriga mos kelishi zarur. Har bir element o'zining shaxsiyligini saqlab, barchasi bir butun sifatida harakat qilishi kerak. Ushbu uyg'unlik orqali

kompozitsiya yanada ko'zga chiroyli ko'rinadi va o'zaro aloqalarni yanada kuchaytiradi.

Kompozitsiya asoslari va tamoyillari ijodiy ishlarda harmoniyaga va tasviriy ifodaga erishish uchun asosiy qoidalarni belgilaydi. Ushbu kontseptsiyalar orqali rassomlar va dizaynerlar yaratgan asarlari tomoshabinlar uchun musiqa kabi qulay va unutilmas tajribalar taqdim etadi.

5-MAVZU. Kompozitsiyaning asosiy elementlari: nuqta, chiziq, shakl va rang.

Kompozitsiyaning asosiy elementlari nuqta, chiziq, shakl va rang bo'lib, har biri asar yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu elementlar dizaynning asosiy tarkibiy qismlari sifatida yaratilayotgan asarning vizual va hissiy ta'sirini belgilaydi.

Nuqta kompozitsiyaning eng puchchad elementidir. U harakatni, joylashuvni va mantiqiy bog'lanishni belgilovchi asos sifatida xizmat qiladi. Nuqtalar birgalikda yig'ilganda katta va kompleks shakllarni, strukturalarni yoki tizimlarni yaratishi mumkin. Ular asar ichida diqqatni jalb qilish, aniq xabarni yetkazish yoki shaxsiy hissiyotlarni ifodalash uchun ishlatilishi mumkin. Nuqta orqali harakatni yoki aloqa to'g'risida tasavvur berish mumkin.

Chiziq nuqta ni davom ettirgan holda shakllanadi va ko'p qirralikni keltirib chiqaradi. Chiziqlar devorlar, chegaralar va harakat yo'nalishlari sifatida ishlatiladi. Ular turli qismlar orasidagi munosabatni ko'rsatadi va kompozitsiya ichida ritmni yaratishga yordam beradi. Chiziqlar to'g'ri, egri yoki zigzag shaklida bo'lishi mumkin va kutilgan hissiyotlardan to'g'ri foydalanish orqali kompozitsiyaga kuchli dinamika qo'shadi. Chiziqlar yordamida kompozitsiyada harakatni, teksturani va chuqurlikni his qilish mumkin.

Shakl nuqtalar va chiziqlar yig'ilishi natijasida shakllanadi va uch o'lchovli yoki ikki o'lchovli bo'lishi mumkin. Shakllar aniq, geometrik (kvadrat, to'g'ri burchak, doira) yoki abstrakt va erkin tarzda bo'lishi mumkin. Har bir shakl o'ziga xos his-tuyg'ularni yetkazadi, masalan, to'g'ri burchakli shakllar kuch va izchil ko'rinish

yaratadi, yumshoq shakllar esa tinchlik va shafoflikni ifodalaydi. Shakl va uning vizual aloqalari kompozitsiyaning umumiy uchun muhimdir.

Rang kompozitsiyaning eng kuchli elementlaridan biri hisoblanadi. Ranglar hovuzni, chuqurlikni, hissiyotlarni va turli hissiy kontsentatsiyaning kuchini oshirishda ishlatiladi. Ranglar o'rtasidagi muvozanat va qarama-qarshilik tomoshabinning diqqatini jalb qiladi va ularning hissiy tajribasini kuchaytiradi. Ranglar oddiy va samimiy bo'lishi mumkin, bu esa ma'lum his-tuyg'ularni yaratadi. Ranglar kelishganida birgalikda oqibatni ko'rsatadi, ularning o'zaro ta'siri, shuningdek, analitik ranglar va ranglaringizga ham tegishli. Ranglar palitrasi va komisiyaga aslyli kelishi zarur, shunda kompozitsiya yanada ko'zga chiroyli va jozibador bo'ladi.

Nuqta o'zining aylanishi va joylashuvi orqali ma'lum bir boshqa ma'lumotni ko'rsatishi mumkin. U o'z-o'zidan ko'p narsani anglatmaydi, lekin nuqtalar bir-biriga yaqinlashganda yoki bir qatorga joylashtirilganda, ulardan murakkab strukturalar va shakllar paydo bo'lishi mumkin. Masalan, san'at asarida zamonaviy nuqtali san'atda tasvirda millionlab nuqtalardan foydalanib, katta bir tasvirni yaratish mumkin. Bu nuqtalar birlashtirilganda ranglarning chuqurligini va murakkabligini keltirib chiqaradi. O'zaro bog'liq nuqtalar tomoshabin diqqatini muayyan joyga qaratadi va ularning ko'rinishi harakat yoki hissiyotlarga bog'liq bo'lishi mumkin.

Chiziqlar kompozitsiyadagi eng keng tarqalgan elementlardan biridir. Har bir chiziq o'z ichiga harakat ma'nosini kirita oladi. Chiziqning uslubi, qalinligi, shakli va rangiga qarab, asar ichidagi hissiyotlar va mavzularni etkazish mumkin. Egri chiziqlar ko'pincha yumshoqlik va tinchlikni ifodalaydi, to'g'ri chiziqlar esa kuch va qat'iyatni anglatadi. Chiziqlar, shuningdek, ko'z harakatining yo'nalishini ko'rsatadi, uyushgan yoki qilib yuborilgan harakatlarni yaratishni ta'minlaydi. Ular murakkab nutqni ifoda etishga yordam beradigan vositalardir.

Shakl har bir elementning kombinatsiyasi bo'lib, ikki va uch o'lchovli bo'lishi mumkin. Shakllar muayyan hissiyotlarni va ma'nolarni anglatadi. Masalan, geometrik shakllar (to'g'ri burchaklar, doiralar va boshqalar) yuqori ikki ichki qat'iyatni ifodalashda yordam beradi, noan'anaviy yoki abstrakt shakllar esa yaratuvchanlik va ijodkorlikni tasvirleydi. Shakllar, shu bilan birga, har xil vizual muvozanatlarni

yaratishda ham muhimdir. Misol uchun, bir muvozanatli asarda katta va to'g'ri shakllar yaxshi baholanishi mumkin, buning natijasida vizual tizimdagina yutuqlarni hisobga olish juda muhimdir.

Ranglar esa kompozitsiyaning eng kuchli vositasi hisoblanadi. Ranglar tomoshabin ko'nglini ifodalaydi va ularning hissiyotlariga ta'sir qiladi. Ranglarning psixologik ta'siri kuchli ekanligi ma'lum, masalan, qizil rang ehtiros va harakatni, ko'k esa tinchlik va ishontirishni anglatishi mumkin. Ranglar shu bilan birga, kompozitsiyadagi muvozanatni belgilashda ham muhimdir. Har qanday rangning bir-biriga ta'siri o'ziga xos estetik hissiyotlarni keltirib chiqaradi. Ranglar palitrasining ko'pligi dizaynni yanada hayajonli va qiziqarli qiladi. Ranglar o'rtasida tonal kontrastlar yaratish orqali qiziqarli vizual nazoratni kiritish mumkin.

Kompozitsiyaning barcha elementlari o'zaro bog'lansa, ularning har biri o'z ko'rinishini va ma'nosini hukm qiladi. Ular birgalikda asar dizaynini yanada kuchli va qiziqarli qiladi. Ijodkorlar o'zlarining yaratuvchanlik jarayonida ushbu asosiy elementlardan foydalanib, ajoyib va ko'zga chiroyli asarlar yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Umuman olganda, nuqta, chiziq, shakl va rang kompozitsiyaning asosiy elementlarini tashkil etadi va ularning har biri qo'shimcha ma'nolarni ifodalashda, hissiyotlarni yaratishda va ijodiy tajribalarni ko'rsatishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu elementlar o'zaro bog'langan holda, murakkab vazifalarni bajara oladigan asosiy asar va dizaynlarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ijodkorlar ushbu elementlardan foydalanib, o'z asarlarini ko'zga chiroyli, qiziqarli va mazmunli qilish imkoniyatini oladilar.

6-MAVZU. Tekstura va materiallarning kompozitsiyada ishlatilishi. Kontrast va rang uyg'unligi asosida kompozitsiya yaratish.

Tekstura va materiallarning kompozitsiyada ishlatilishi san'at va dizayn jarayonida muhim ahamiyatga ega. *Tekstura* - bu biror ob'ektning yuzasining his-tuyg'usi yoki ko'rinishidir. U qattiq, yumshoq, silliq, qoplama yoki ranglar o'rtasidagi

farqni hosil qilishi mumkin. Kompozitsiyada tekstura ishlatish orqali asarda chuqurlik, qatlamlilik va dinamika yaratish mumkin. Turli materiallar, masalan, qog'oz, mato, yog'och yoki metal, o'ziga xos his-tuyg'u va kulrangni qo'shadi. Tekstura yordamida dizaynerlar o'z asarlarini yanada jozibador va qiziqarli qilishlari mumkin, chunki u tomoshabindan boshqa hissiyotlarni his qiladi.

Materiallar va teksturani birgalikda ishlatib, dizaynerlar tomoshabinlarga turli hissiyotlarni etkazishlari va asarga yangi qirralar qo'shishlari mumkin. Masalan, silliq va boshqa turdagi materiallardan foydalanish orqali qiziqarli kontrast yaratish mumkin. Bunga misol sifatida yumshoq mato va qattiq materiallarni birlashtirishni keltirish mumkin. Shu tariqa, asar ichida murakkablik va ko'rinishni kuchaytirish mumkin, bu esa tomoshabinlarni yanada ko'proq jalb qiladi.

Kontrast kompozitsiyadagi har bir element orasidagi farqlarni ko'rsatadi. Bu rang, tekstura yoki shakl bo'lishi mumkin. Kontrast yordamida kompozitsiyaning muhim qismlarini ajratib ko'rsatish mumkin. Masalan, yorqin ranglar o'rtasida qizil va ko'k rang kontrasti, ko'zni jalb qiladigan etkazish hissiyotini yaratadi. Ranglar orasidagi farq tomoshabinning diqqatini diqqatli joylashishga imkon beradi va o'quvchiga asar haqidagi muhim axborotni etkazadi. Chengzoyni yoki har bir elementning o'ziga xosligini ko'rsatib, grafikada qulaylik yaratishi mumkin.

Rang uyg'unligi esa kompozitsiyaning muhim jihati hisoblanadi. Rang uyg'unligi ranglarning bir biriga qanday ta'sir qilishini va qanchalik uyg'un ekanligini ko'rsatadi. Ranglar o'rtasidagi uyg'unlik asarga natijaviy ta'sir ko'rsatishga yordam beradi. Masalan, analog ranglar (bir-biriga yaqin ranglar) bir-biriga birlashadi va tinchlantiruvchi his-tuyg'u keltiradi. Bunday uyg'unlik ko'plab uslublarda qo'llaniladi, masalan, landshaft grafikasida. Boshqa tomondan, komplementar ranglar (bir-birini to'ldiruvchi ranglar) o'rtasidagi farq muayyan jozibadorlikni ko'rsatadi va ko'proq energik ta'sirni yaratadi.

Kompozitsiyada kontrast va rang uyg'unligini birgalikda ishlatib, dizaynerlar ko'plab hissiyotlar va tasvirlar yaratishi mumkin. Bu ikki element bir-birini to'ldirib, asarda muvozanatni va diqqatni asosan muayyan nuqtaga qaratadi. Shu bilan birga, ular hosil qiladigan hissiyotlar tomoshabinlarga ajoyib tajribalarni taqdim etadi.

Tekstura asarda fizik ko‘rinishni va hisni ta’minlaydi. Kichik detallar sizning ishingizni yanada o‘ziga xos qiladi. Masalan, tabiiy materiallar (boshqa tabiatda mavjud bo‘lgan) o‘zining tabiiy teksturasi bilan qo‘shimcha qiziqish yaratish imkonini beradi. Masalan, yog‘ochning silliq yoki qattiq teksturasi, metallning porlashi yoki qog‘ozning yumshoq matosi asaringizga chuqurlik va hayot bag‘ishlaydi. U har bir element orasida muvozanat yaratishda muhim ahamiyatga ega.

Materiallar, o‘z navbatida, kompozitsiyaning hissiy ta’sirini oshiradi. Har xil materiallardan foydalanib, bosib chiqarishdan tortib, qo‘lda yasalgan buyumlargacha, har bir material o‘ziga xos qiyofaga va ohangga ega. Masalan, qattiq va qalin materiallar kuch va barqarorlik hissini keltirib chiqarishi mumkin, while nozik va jazaviy materiallar yumshoq va romantik tuyg‘ularni etkazishi mumkin.

Kontrast asar ichidagi elementlar orasidagi farqlarni sezilarli darajada oshiradi. Bu farq, masalan, qalin va ingichka chiziqlar, yorqin va o‘rta ranglar orasida, qattiq va yumshoq teksturalar o‘rtasida bo‘lishi mumkin. Kontrast orqali dizaynerlar tinch ovozlarni emas, balki e’tiborni jalb qilish vositalarini yaratadilar. Ko‘p vaqt o‘tmaydi, tomoshabin aqlli usul bilan muhim detallarga e’tiborini qaratadi va ko‘proq qulay insoniy hissiyotlarni his qiladi.

Rang uyg‘unligi esa nafaqat ranglarning bir-biriga mosligini, balki ularning birgalikda qanday tasvir etkazishiga ham ta’sir qiladi. Muvozanatli rang palitrasi asarda izchil tuyg‘ularni yaratadi, shu bilan birga ko‘plab ranglarning o‘zaro ta’sirini o‘rganishga yordam beradi. Ranglarning chakra yoki burchaklar orqali joylashtirilishi tomoshabin ko‘zini harakatlantiradi va umuman olinganda asarning ohangi yoki mavzusi haqida ko‘plab tasavvurlarni hosil qiladi.

Ushbu kompozitsiya elementlaridan foydalangan holda, asar yaratilish jarayonida har qanday o‘zgarishlarni amalga oshirish orqali ijodkorlar o‘z asarlarini yanada qiziqarli va samimiy qilishlari mumkin. Bunday jarayon qo‘shimcha materiallar, rasmiy va ranglar o‘rtasidagi aloqa yaratishni talab qiladi, bu esa ijodiy tajribaning chuqurligini oshiradi. Ularning muhimi kompozitsiya va dizayn istaklarni qondirish va tomoshabin bilan aloqa o‘rnatishdir.

Umumiy ma'noda, tekstura va materiallarning kompozitsiyadagi o'rni, shuningdek, kontrast va rang uyg'unligi asosida kompozitsiya yaratish san'at va dizayn jarayonini yanada boyitadi. Bu elementlar ijodkorlarga o'z asarlarini yanada chuqurroq, estetik va intrigada qilish imkonini beradi. Ularning birgalikda ishlatilishi tomoshabinning tajribasini yanada kengaytiradi va asar yaratishda o'ziga xos xususiyatlar kiritadi.

7-MAVZU. Uslublar va ularning grafika turlarida ifodasi.

Uslublar grafika va san'at sohasida asarlarni yaratishda muhim rol o'ynaydi. Har bir uslub o'zining xususiyatlariga, kompozitsiyaga yondashuvlariga va hissiy ta'siriga ega. Uslub ijodkorning tasavvurini, maqsadlarini va ijodiy yakuniylarni ochib beruvchi asosiy komponentdir. Uslublar uchta asosiy grafiga bo'lingan: an'anaviy, zamonaviy va eksperimental.

An'anaviy uslublar tarixan shakllangan va madaniyatning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi. Ular ko'pincha klassik me'morchilik, an'anaviy dekorativ san'at va xalq san'atlari orqali ifodalanadi. An'anaviy uslublarda ranglar ko'pincha ma'lum belgilarga ega bo'lib, asosiy tarqatish qoidalarini qo'llaniladi. Masalan, yozilma san'ati yoki ma'lum madaniyatga oid grafikalar ko'pincha an'anaviy uslublarda yaratiladi. Bu uslublar, asosan, tabiiy materiallar va an'anaviy texnikalar yordamida amalga oshiriladi va shaxsiy hissiyotlar yoki hikoyalar keltirib chiqarish uchun xizmat qiladi.

Zamonaviy uslublar esa yangi texnologiyalar, ijodiy eksperimentlar va iste'molchi xohishlariga javob beruvchi yangi yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ular grafika va dizayndagi ranglar, shakllar, tekstura va kompozitsiya kabi elementlarni yanada innovatsion va eksperimental tarzda talqin qiladi. Grafik dizaynda zamonaviy uslublar ko'pincha minimalizm, plakat dizayni, vektor grafika va raqamli san'at formatida namoyon bo'ladi. Bunday uslublar hissa qo'shuvchilarni jalb qiladi va ko'pincha xayoliy hikoyalar, tasvirlar va intuitiv tushuncha yaratishda kuchayadi.

Eksperimental uslublar esa o'z ichiga yangiliklardan foydalanish va an'analaridan voz kechishni o'z ichiga oladi. Tasvir va dizaynda ular yangi materiallar, ranglar va shakllarning noyob kombinatsiyalarini o'z ichiga oladi. Bu uslublar zamonaviy va an'anaviy yondashuvlar o'rtasidagi chegara va chegaralarni olib tashlashga intiladi. Masalan, aralash san'at shakllari, 3D grafika, ovozli va vizual effektlar bilan o'zaro aloqalar yaratayotgan asarlar eksperimental uslubda taqdim etiladi. Bu uslub ko'p hollarda hissiy izlanishlar, o'zini ifoda etish va shaxsiy yutuqlarni aks ettirishda foydalaniladi.

Grafik turlarida har bir uslubning o'ziga xos ko'rinishi mavjud. Masalan, an'anaviy uslubdan foydalanganda, hissiyotlar va madaniyatga oid tarixiy kontekstlar kiritilishi mumkin; zamonaviy uslubda esa minimalizm, muayyan ranglar va kengaytirilgan geometrik shakllar o'z o'rnini topadi. Eksperimental uslublar esa ko'pincha kutilmagan natijalarni yaratish bilan bog'liq bo'lib, tajribalarni, yangi texnologiyalardan foydalanishni va turli san'at shakllarini birlashtirishni nazarda tutadi.

Bundan tashqari, uslublar turli shakllarda - plakatlar, vektor grafikalar, raqamli san'at, illüstratsiya, tipografiya va boshqalarda ko'rinadi. Har bir grafik tur o'z ichida uslublardan foydalanadi va tomoshabinlarga o'ziga xos tajribalarni taqdim etadi. Uslublar grafik san'atni boyitish va muayyan xabar yoki his-tuyg'uni etkazish uchun zarur vositalardir.

Grafika turlarida uslublar ko'p jihatlarni taqdim etadi. Tipografiyaning o'zining uslublari bor: serif, sans-serif, kuchli va kam uchraydigan dizaynlar. Turli tipografiyalar asar tasvirini va uning asar haqidagi xabarini yanada kuchaytirishi uchun xizmat qiladi. Plakat grafikasi ko'pincha eng oson va tez nigohda e'tiborni jalb etadi. Uslublar bilan amaliy ishlar ko'pincha didaktik xususiyatlarga ega bo'lib, ko'plab vizual til ko'rsatkichlarini ishlab chiqarishda xizmat qiladi.

Har bir uslub o'zida identifikatsiyani, ajralib turishni va san'atni ko'rsatadi. Har bir grafika turi ushbu uslublarni aks ettirishda zarurdir. Mənbalar va izlanish jarayonida essa, ijodkorlar uslublarni yaratadi va o'z asarlarini shaxsiy hissiyotlarini aks ettirishda to'g'ri kombinatsiyalashlari lozim.

Umuman olganda, uslublar grafika va san'at sohasida yangi tendensiyalarni, o'zgaruvchan madaniyatlarni va ijodiy hayotni ko'rsatish uchun zarurdir. Ular tomoshabinlarga o'ziga xos hissiyotlarni beradi va san'at asarlarinin murakkabligini ochish uchun xizmat qiladi.

8-MAVZU. Klassik uslublar: realizm, modernizm va ekspressionizm.

Klassik uslublar san'at tarixi davomida ko'p marta paydo bo'lgan va har bir uslub o'z vaqtida muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Realizm, modernizm va ekspressionizm - bu klassik uslubning uch asosiy yo'nalishi bo'lib, har biri o'ziga xos xususiyatlar, usullar va maqsadlarni o'z ichiga oladi.

Realizm XIX asrda yaratilgan san'at harakati bo'lib, asosan tabiatni va inson hayotini ro'y holatini tasvirlashga intiladi. Realizm san'ati hayotning oddiy qayg'ularini va voqealarini, qulayliklardan mahrum bo'lgan qatlamlarni, ijtimoiy muammolarni va oddiy odamlarning hayotini ifoda etishga qaratilgan. Ushbu uslub rassomlarni hayotiy sahnalarga, insonlarning hissiyotlari va ularning oddiy hayoti orqali ijtimoiy muammoni aks ettirishga chorlaydi. Realizm uslubida chiaroscuro (ya'ni, yorug'lik va soya o'rtasidagi kontrast) tekniikasi ko'pincha ishlatiladi. San'atkorlar o'z asarlarida tabiiy ranglar va hududlarni uyg'unlashtirishga intilishadi, bu esa hayotni yanada haqiqiy ko'rinishga olib keladi.

Realizm uslubi XIX asrda Fransiyada boshlanib, uning voluntariyadi hayotiy voqealarni haqiqiy tasvirlashga qaratilganda o'z ifodasini topdi. Realizmning asosiy maqsadi oddiy insonlarni, ularning hayotini va muammolarini ko'rsatish edi. Ushbu uslubda qarama-qarshi ko'rilgan romantizm yondashuvidan boshqacha sifatda, realizm mavjud haqiqatni va oddiy hayotni keng muloqot qilishga qaratilgan. San'atkorlar ijtimoiy qatlamlar, kasb, qiyinchiliklar va hayotdagi haqiqiy muammolarni aks ettirishga intildilar. Ushbu uslubning mashhur san'atkorlari orasida Gustave Courbet, Jean-François Millet va Honoré Daumier kabilar mavjud.

Modernizm esa XIX asrning oxiridan XX asrning o'rtalarigacha davom etgan harakat bo'lib, u yangilanish va ijodiy izlanishlarga to'la edigi. Modernizm uslubida san'atkorlar an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, yangi ifoda usullarini kashf

etishga harakat qildilar. Ushbu uslubning ko‘plab yo‘nalishlari mavjud bo‘lib, ular orasida kubizm, futurizm, suprematizm, dadaizm va boshqalar mavjud. Modernizmدا shakllar, ranglar va kompozitsiyalar tajriba orqali yangilanadi. San‘atkorlar ichki hissiyotlarini, shaxsiy tajribalarini va o‘z fikrlarini tasvirlashga harakat qilib, ko‘pincha figurativlikdan voz kechdilar. Ular hatto abstrakt san‘atga o‘tishmoqda, bu esa tomoshabinning his-tuyg‘ulariga qaratilgan o‘ziga xos ko‘rinishga ega.

Modernizm yondashuvi har qanday san‘at va dizayn shaklida innovatsion fikrlashni kuylaydi. Ushbu harakat XIX asrning o‘rtalaridan boshlab kuchaygan va asosan XIX asrning so‘nggi yillari va XX asrning boshlarida ko‘plab san‘atkorlar tomonidan qo‘llab-quvvatlangan. Modernizm texnologiya, industrializatsiya va urbanizatsiyaning o‘zgarishi bilan uzviy bog‘liqdir. Ushbu davrda san‘atkorlar tabiatning tabiiy go‘zalligini ko‘rsatishga intilib, an‘anaviy shakllardan ajralib qoldilar. Modernizmning mashhur san‘atkorlari orasida Pablo Picasso, Henri Matisse, Wassily Kandinsky va Piet Mondrian kiradi. Ular yangi tajribalar va shakllar orqali ijodkorlikni o‘zgartirdilar va san‘at orqali o‘z jamoalariga yanada chuqurroq ochilishlar berish yo‘lida harakat qiluvchi zamonaviy masalalarni muhokama qildilar.

Ekspressionizm XX asr boshlarida paydo bo‘lgan san‘at harakati bo‘lib, u ichki hissiyotlar va shaxsiy izlanishlarni ifoda etishga qaratilgan. Ekspressionizmда noaniqlik, tushunmovchilik va ichki keskinliklar ko‘rsatiladi. San‘atkorlar o‘z hissiyotlarini, sahnalarni va post-hayotiy tajribalarni aks ettirishga intiladilar. Ushbu uslubda ranglar ko‘pincha yorqin va jozibali, geometrik shakllar va eskizlar esa bezovtalikni taqdim etadi. Ekspressionizm hayot va psixologik tajriba o‘rtasidagi munosabatni chuqurlashtirishga intiladi va tomoshabinning o‘z hissiyotlarini uyg‘otishga harakat qiladi.

Ekspressionizm esa XX asrning boshlarida birinchi jahon urushidan keyin g‘oyalar, qiyinchiliklar va psixologik holatlarni aks ettirishga qaratilgan. Ushbu uslubda san‘atkorlar o‘z hissiyotlarini birinchi o‘rinda joylashtirib, ichki ruhiyat, asabiylik va umuman hayotning beqarorligini ko‘rsatadilar. Ekspressionistik asarlarning ko‘plab xususiyatlari – aniqlik, kuchli ranglar va shaklning deformatsiyasi. Ekspressionizm san‘atida ko‘plab tasvirlar va xilma-xil rasmlar orqali hissiyot va sezgi

ustida ishlash zarur tarzda ko'zga tashlanadi. Mashhur ekspressionist san'atkorlarga Edvard Munch, Egon Schiele va Wassily Kandinsky kiradi. Munchning "Krix" (1893) asari xarakteristik ifodaning kuchli tasviri bo'lib, insonning ichki hayajonini tasvirlashda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Har uchala uslub ham o'z davrida muhim ahamiyatga ega bo'lgan. Realizm oddiy inson hayotini va ijtimoiy muammolarni aks ettira olsa, modernizm yangilik va ijodiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan, ekspressionizm esa hissiy tajribalar va ichki izlanishlarni ifoda etishga to'la e'tibor qaratadi. Ularning har biri san'at va dizaynda ko'plab yutuqlarga olib kelgan, san'atkorlar uchun yangi imkoniyatlar va ilhom manbai bo'lib xizmat qilgan. Har bir uslub o'z shaklida tasvirlarni va fikrlarni ko'rsatish uchun o'ziga xos yondashuvni taqdim etadi, bu esa san'at tarixi va rivojlanishiga o'z ta'sirini o'tkazadi.

9-MAVZU. Zamonaviy grafikadagi minimalizm va abstraktsiya. Milliy uslublar va an'anaviy naqshlarning grafik san'atda qo'llanilishi.

Reja:

1. Zamonaviy grafika san'atida minimalizm.
2. Zamonaviy grafika san'atida abstraktsiya.
3. Milliy uslublar va an'anaviy naqshlarning grafik san'atda qo'llanilishi

1. Minimalizm oddiylik va iqtisodiylik g'oyasi orqali kamchiliklarning kuchini ochishga qaratilgan, bu esa dekoratsiyalarning ko'pini yo'qotish va muhim narsalarni ajratib ko'rsatish demakdir. Minimalistik grafikada ranglar, shakllar va chiziqlar minimal darajada ishlatiladi, bu esa muhayyo hissiyotni o'z ichiga oladi. Grafik san'atda minimalizm yuqori darajada toza va aniq shakllardan foydalanishni ta'minlaydi. Bunday ishlar ko'pincha oddiy geometrik shakllar va ma'nolarni ifodalaydi, bular orqali sanitariya va tonusni ko'rsatadi.

Zamonaviy grafika 'atida minimalizm va abstraktsiya, shuningdek, milliy uslublar va an'anaviy naqshlarning qo'llanilishi haqida qo'shimcha ma'lumotlar kiritish juda muhimdir, chunki bu yo'nalishlar san'atning rivojlanishida va uning zamonaviy talqinlarida muhim rol o'ynaydi.

Minimalizm nafaqat estetik, balki falsafiy yondashuvni ham o'z ichiga oladi. Minimalizmدا san'at asarlarini oddiy va kerakli elementlarga qisqartirish orqali muhim hissiy va g'oyaviy mazmunni ajratib ko'rsatish maqsadi ko'zlanadi. Bu, shu bilan birga, tomoshabinlarni o'z fikr va his-tuyg'ulari bilan rivojlantirishga undaydi. Minimalistik grafikalar, shuningdek, ko'pincha repetitiv elementlarni ishlatadi, bu orqali ko'ruvchi uchun yangi rang va shakl uyg'unligini yaratadi. Ushbu usul san'atning diqqat-e'tiborini tasvirni ifodalashdan ko'ra, ma'lum bir hissiyotga yoki g'oyaga qaratadi.

2. Abstraktsiya esa, asosan, bezaklarning yoki maxsus tasvirlarning haqiqiy ob'ektlarni aks ettirmaslikka qaratilgan. Abstrakt grafikada ranglar, shakllar, va chiziqlar o'ziga xos kombinatsiyalarini yaratish orqali hissiyot va g'oyalarni ifodalash maqsadida qo'llaniladi. Abstrakt ijodkorlar o'z asarlarida shakllarni va ranglarni o'zaro moslashgan holda ishlatadi, bu esa ko'pincha ko'rinmaydigan hissiyotlarni yoki tajribalarni ochib beradi. Abstrakt grafikada sun'iy vositalardan foydalanish ko'payib bormoqda, bu hosil bo'lgan rasmning murakkabligini oshiradi.

Abstraktsiya esa san'atda yangi imkoniyatlar va tasviriylar shakllar yaratishda mustahkam asos beradi. Rassomlar ko'proq estetika va hissiyotlarga e'tibor qaratib, o'tmishda mavjud bo'lgan tasviriylar tarzlar va an'analardan voz kechishga harakat qilishadi. Abstraktsiya har bir san'at asarining kuchini va hissiyotini tomoshabinlar uchun yanada yaqqol qiladi, chunki bu shakllar haqiqiy narsalarni aks ettirmay, hissiyotlarni bevosita ifodalashga imkon beradi. Abstrakt grafika san'atida oddiy ranglardan murakkab nuanslargacha foydalanish, tomoshabin bilan aloqa o'rnatish uchun ilg'or yo'llardan biridir.

3. Milliy uslublar va an'anaviy naqshlar grafik san'atda muhim rol o'ynaydi. Har bir millatning o'ziga xos madaniyati, an'analari va estetikasi bor, bular grafikada albatta iz qoldiradi. Milliy uslublar ko'pincha o'ziga xos rang palitralari, naqshlar va

kompozitsiya bilan bog‘liq bo‘ladi. Milliy uslublarni grafikada qo‘llash, asosan, hali ham mahalliy voqealar va muhim tarixiy shaxslar bilan bog‘liq ravishda ishlatiladi. Bunday grafikalar joyning yoki milliy xususiyatlarning hissiyotini olib keladi.

An'anaviy naqshlar esa, uzoq vaqtlardan beri yaratilgan mustahkam uslubiy elementlardir, odatda milliy yoki etnik san'atda ko‘rinadi. Bular ko‘pincha geometrik, o‘simlik va hayvoniy motivlardan iborat bo‘ladi. Grafik san'atda an'anaviy naqshlar qo‘shimcha biologik yoki metaforik ma'noga egadir, bu esa asarning boyligini oshiradi. An'anaviy naqshlar zamonaviy grafikada yangicha shaklda, zamon bilan mos va innovatsion yondashuvlar bilan birlashtirilishi mumkin, bu esa hodisalarning qiyosiylikni kafolatlaydi va yangi tasviriy shakllarni yaratadi.

Zamonaviy grafikada minimalizm va abstraktsiya bilan birga an'anaviy naqshlar va milliy uslublarning uyg‘unligi ko‘plab yangi g‘oyalar va tasviriy shakllar yaratishga yordam bermoqda, shuning uchun grafik san'at yanada rang-barang va qiziqarli bo‘lib bormoqda. Bu har ikki yo‘nalishda yaratilgan asarlar, nafaqat estetik jihatdan, balki madaniy bog‘lanishlar orqali ham bizni hayratda qoldiradi.

Milliy uslublar va an'anaviy naqshlar san'atning o‘ziga xosligi va xilma-xilligi bilan bog‘liq bo‘lib, ular ko‘pincha tarixiy, madaniy va geografik kontekstda shakllanadi. Milliy uslublar, masalan, o‘ziga xos ranglar, geometrik naqshlar va simmetriya orqali o‘z millatini ifodalashda yordam beradi. Bunday grafikalar, ayniqsa, etnik va regional uslublarda, mahalliy xalq hikoyalari, afsonalari va an'analari bilan bog‘liq tasvirlar ko‘rsatiladi.

An'anaviy naqshlar esa ko‘pincha o‘z ichiga ko‘p qatlamli simbolizmni oladi. Milliy naqshlar, masalan, o‘z folklorida, turli bayramlarda va yashovchi madaniyatlarda muhim ahamiyatga ega. Grafikada bunday naqshlar zamonaviy dizaynlarda sifatida ishlatilganida, ular ko‘pincha new media art yoki digital art tarzida yangilanadi, bu esa an'anaviy tasvirlarni yangicha yondashuvlar bilan birlashtirish imkonini beradi.

Zamonaviy grafikada minimalizm, abstraktsiya, milliy uslublar va an'anaviy naqshlar o‘rtasidagi muvozanat yaratilishi, san'atning rivojlanishiga va uning ko‘zga ko‘rinishiga sezilarli ta'sir ko‘rsatadi. Har bir uslub ham o‘zining imkoniyatlari bilan

birga, san'at asarlarining qiyosiylikini va ularning o'zaro bog'liqligini yanada kengaytiradi, bu esa tomoshabinlarga yanada boy hikoyalar va tajribalar taqdim etadi. Bu jarayon san'atga hayotiylik va zamonaviylik olib keladi, shu bilan birga, madaniy merosni saqlab qolish imkoniyatini beradi.

10-MAVZU. Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar.

Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar san'at va dizaynning muhim asosidir. Kompozitsiya - bu grafik asarning elementi, ranglari, shakllarini va boshqa komponentlarini bir-biri bilan birlashishi va o'zaro ta'sir qilishining tartibidir. Har bir grafik asar, dizaynning maqsadi va auditoriyaga bog'liq ravishda, turli xil kompozitsion yondashuvlardan foydalanishi mumkin.

Asosiy kompozitsion yondashuvlardan biri simmetriya va asimmetriya tamoyillaridir. Simmetrik kompozitsiyalar muvozanat va tartibni ta'minlaydi, ularning sodda va estetik ko'rinishi ko'pincha tomoshabinning diqqatini ko'proq jalb qiladi. Masalan, o'rta chiziq atrofida simmetrik ravishda joylashgan elementlar ko'pincha tasvir yoki dizaynni ko'rsatishda muvozanatni saqlashga yordam beradi. Asimmetrik kompozitsiyalar esa ko'p hollarda dinamik va qiziqarli ko'rinish yaratadi. Bunday kompozitsiyalarda elementlar o'zaro bog'lanish va o'zaro ta'sir qilish asosida joylashadi, bu esa ko'rinishga harakat va ijodiylik qo'shadi.

Ikki qutbli kompozitsiya ham muhimdir. Bu yondashuvda grafika ikki yoki undan ortiq elementlar o'rtasida alohida ta'sir hosil qiladi, bu esa ziddiyatlarni yaratish orqali tomoshabinni jalb qilishi mumkin. Bunday kompozitsiyalar ko'pincha yangilik va ijodiy o'zgarishlar uchun muhim vosita sifatida ishlatiladi.

Rang foydalanishida ham kompozitsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Ranglar o'rtasidagi kontrast tomoshabinning e'tiborini jalb qilishda kuchli rol o'ynaydi. Kompozitsiya ichida ranglarni birlashtirish, ranglar palitrasini o'zgartirish yoki o'zaro ta'sir qilishning turli ko'rinishlarini yaratish orqali dizaynerlar o'z asarlariga energiya va his-tuyg'ular qo'shishi mumkin.

Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlardan yana biri hisoblangan "qoidalar" mavjud. Qoidalar, masalan, "uchlar" qoidasi - kompozitsiyaning konturlari o'rtasida teng va kuchli muvozanat yaratilishi uchun foydalaniladigan yondashuvdir. Ushbu qoidalar asarlarni yanada qiziqarli qilish va muvozanatga yordam berish uchun ilham manbai bo'lib xizmat qiladi.

Har qanday grafik ishlarda, qat'iy shakllar va maydonlar asosida me'yor sifatida kuchli kompozitsiyalarni yaratish muhimdir. Minimal talablar va chiroyli ko'rinishlarda talab qilib, grafik asarlarning asosiy kontseptsiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Grafik ish uchun kompozitsion yondashuvlar, shuningdek, zamonaviy texnologiyalar va dasturlardan foydalanishni talab qiladi. Digital san'at va dizayn dasturlari yordamida artistlar kompozitsion yondashuvlarni yaratishda yanada murakkab va innovatsion shakllarni o'z ichiga olishi mumkin. Grafik dizaynerlar ko'plab elementlarni andozalar, qatlamlar va effektlar yordamida yanada interaktiv va qiziqarli kompozitsiyalar yaratishga intilishadi.

Kompozitsion yondashuvlarning murakkab tarafi va imkoniyatlari san'atga innovatsiya va tajribaviy yondashuvlarni kiritadi. Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar san'atkorlarning ijodiy potentsialini baholash va kengaytirishga yordam beradi va ularning asarlarini o'z ichiga olgan hissiy tajribani yanada kuchaytiradi. Ijodkorlar o'z asarlarida harakat, temper emanatsiya va muvozanatni ta'minlash orqali yutuqlarga erishish uchun turli xil kompozitsion yondashuvlardan foydalanadi.

Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar to'g'risida qo'shimcha ma'lumot, ularning turli jihatlari va amaliyoti haqida yanada chuqurroq ko'rinish beradi. Kompozitsiya san'ati – bu nafaqat elementlarning joylashuvi, balki bularning o'zaro ta'siri va ular orasidagi muvozanat ham hisobga olinishi lozim.

Birinchidan, kompozitsiya tamoyillari, masalan, birlik, muvozanat, ritm, kontrast va qiziqish — bu xususiyatlar grafik ishning asosiy tuzilishini yaratadi. Birlik — bu asarda barcha elementlarning bir butun sifatida ko'rinishi va buni amalga oshirish uchun rang, shakl yoki matnni birlashtirish zarur. Muvozanat esa asarda joylashgan elementlar o'rtasida kuchli hissiyot uyg'otish orqali yaratiladi.

Ritm – bu grafik asarda ahamiyat va harakatni yaratishda muhim ahamiyatga ega. Takrorlanuvchi elementlar yordamida ritm yaratiladi, bu esa asarga dinamik va qiziqarli ko‘rinish beradi. Kontrast esa o‘zaro kontrastli elementlar yordamida yaratilishi kerak, shu tariqa tomoshabinni jalb qiladi va asosiy masalalarga e‘tibor beradi.

Qiziqish, albatta, kompozitsiyaning birinchi darajadagi ta’siri bo‘lib hisoblanadi. Grafik asardagi joziba, rang, shakl yoki harakat orqali tomoshabinni qiziqtirishi zarur. Bu esa tasvirning ruhini to‘ldirib, tomoshabinga o‘zini aniqlash imkonini beradi.

Bundan tashqari, grafik asarlarni tashkil etish jarayonida foydalaniladigan qoidalar juda muhimdir. Ularning ba’zilari o‘z ichiga "Uchlar qoidasi"ni, "Zarba qoidasi"ni va "Gidan qoidasi"ni oladi. Uchlar qoidasi asarda elementlarni joylashtirganda, ularni ko‘proq muvozanatli va tez qabul qilingan ko‘rinishni yaratish orqali qo‘llashni nazarda tutadi. Zarba qoidasi tasvirda kuchli ta’sir yaratish uchun eng muhim elementlarni qidirishga yordam beradi, Gidan qoidasi esa ko‘z sifatida odatiy tomoshabinlar qidirmaydigan joylar ko‘rish imkoniyatini yaratadi.

Grafik dizaynda tekstura ham alohida ahamiyatga ega. Tekstura elementlar orqali ob’ektning narsalarni qanday his qilishini va tomoshabinning ularni qanday qidirishini aks ettirishi mumkin. Mahsulotlar, matnlar va rag‘batlarini ko‘rsatish uchun vizual elementlar yordamida o‘zaro bog‘lanish orqali ko‘proq hissiy hissiy tajribalarni yaratish mumkin.

Zamonaviy grafikada kompozitsion yondashuvlar bilan birgalikda texnologiyalarning rivojlanishi ham muhim rol o‘ynaydi. Kompyuter dasturlari va grafik dizayn vositalari yordamida san’atkorlar murakkab kompozitsiyalarga kirishga muvaffaqiyat qozonadilar. Vektorli grafikalar, rasterli tasvirlar va analog uslublar o‘rtasida o‘tish imkoniyatlari ham mavjud. Grafik dizaynerlar o‘z asarlarini yanada interaktiv va ko‘p qirrali qilish uchun turli xil texnologiyalar va dasturlardan foydalanishadi.

Grafik ishlar uchun kompozitsion yondashuvlar har bir detallar, elementlar va ularning o‘zaro ta’siri natijasida ijodiy fikrni aks ettiradi. Ular san’atkorlarga o‘z asarlarini kuchli va estetik jihatdan qiziqarli qilish, shuningdek, tomoshabinning

diqqatini jalb qilish imkonini beradi. Ularning o‘zaro uyg‘unligi va uyg‘otilgan hissiyotlar orqali yaxshi talqin qilingan kompozitsion yondashuvlar san’at va dizaynga o‘z hissasini qo‘shadi.

Xulosa qilib aytganda, kompozitsion yondashuvlar grafik san’atning kalitidir, bu nafaqat asarlarning tuzilishini, balki tomoshabinning tajribasini ham shakllantiradi.

11-MAVZU. Grafika tarixidagi asosiy uslublar va tendensiyalar.

Grafika tarixidagi asosiy uslublar va tendensiyalar san’atning rivojlanishiga, madaniyatga va ijtimoiy o‘zgarishlarga bog‘liq holda shakllanadi. Har bir uslub o‘ziga xos xususiyatlar va tamoyillarni qo‘llaydi, bu esa grafik san’atni turli davrlar va joylarda o‘ziga xos sayohatga aylantiradi.

Birinchi uslub, tasviriy san’atning ilk davrlari bo‘lib, rudimental shakllar va tabiatning aniq ko‘rinishlarini o‘z ichiga olgan. Bu davrda odamlar toshlar va boshqa tabiiy materiallar yordamida oddiy tasvirlarni yaratganlar. Ahamiyatli misol sifatida, qadimiy Misr, Gretsiya va Rim san’atida to‘plangan tasvirlar ko‘rsatilishi mumkin. Ushbu davrlarda ko‘pincha diniy mavzular va totemlar, shuningdek, insonlar va hayvonlar tasvirlari aks ettirilgan.

O‘rta asrlarda grafik san’at gotika va roman uslubida rivojlandi. Gotika uslubi me’morchilikka, badiiy asarlarga va vitray oynalariga ta’sir ko‘rsatdi. Ushbu davrda san’at asarlarida diniy mavzular, qizil va ko‘k ranglar bilan ko‘rinadigan ko‘rgazmali qadriyatlar izohlangan. Roman uslubida esa tasviriy asarlarning ichki xususiyatlari va shakllari bilan birgalikda, shuningdek, ko‘p ranglar va naqshlarga e’tibor qaratilgan.

Renessans davri, san’atni anatomiya va tabiatni aniq tasvirlashga qaratgan. Bu davrda Leonardo da Vinchi va Michelangelo kabi san’atkorlar anatomiya bilimlari asosida insonni aniq va hayotiy tarzda ifodalashga intilishgan. Renessans davrida ham perspektiv va kompozitsiya tushunchalari rivojlandi, bu esa grafik asarlarni yanada haqiqatga yaqinlashtirdi.

Keyinchalik, Barokko uslubi o‘zining hayratlanarli kompozitsiyalari, kuchli ranglari va dramatik tasvirlari bilan ajralib turdi. Bu davrda san’at asarlariga teatr tusha qaratildi va tez-tez kuchli his-tuyg‘ularni aks ettirdi. San’atkorlarga, xususan,

Artemisia Gentileschi va Caravaggio kabi san'atkorlar, yorug'lik va soya orqali dramatik effektlarni yaratish orqali o'z asarlarida kuchli hissiyotlarni ifodalashga erishdilar.

Rokoko uslubi barokko davridan keyin paydo bo'lib, yengil, noan'anaviy va o'ziga xos rangarangsilik bilan ajralib turadi. Ushbu davrda grafika ko'proq ijtimoiy va daryolardagi hayotning khirotlaridan ilhomlangan. San'atkorlar, asosan, yumshoq va go'zal shakllar, romantik va shirin mavzularni tanlash orqali, oddiy hayotning oddiy ko'rinishlariga e'tibor berishdi.

XX asrning boshlarida Modernizm uslubi hayotga kirdi. Bu uslub an'anaviy san'at qoidalarini inkor etish bilan ajralib turadi va yangilanishga, eksperimentlarga va ijodiy izlanishlarga oid ko'plab tarmoqlarni o'z ichiga oladi. Modernizm san'atda ko'plab yangi tasviriy yondashuvlar va shakllarni boshdan kechirdi, shuningdek, sohalar o'rtasidagi chegara va an'anaviy rollarni buzdi. Bu davrda san'at va dizaynning yangi shakllari paydo bo'ldi.

Abstraktsiya, Modernizm davrining muhim bir jamiyati bo'lib, predmetni yoki aniq ko'rinishlarni ifodalashdan voz kechib, hissiyotlar va tasavvurga asoslangan asarlarni yaratdi. Abstraktsiya san'atida ranglar, shakllar va tuzilmalar tomoshabinlarni hissiy jihatdan ta'sir qilish maqsadida ishlatiladi. Kazimir Malevich va Vassily Kandinsky kabi san'atkorlar ushbu uslublarning peshqadamlari sifatida tanilgan bo'lib, ularning asarlari ranglar va shakllar orqali yangi til yaratishga intildi.

Surrealizm, XX asrning ikkinchi yarmida paydo bo'lgan yana bir muhim uslubdir. Ushbu uslub insonga ichki olamini va turg'un hayotidagi sur'atlardan chiqib ketishga yo'naltiriladi. Surrealizm kompozitsiyalari ko'pincha unreal, absurd va irrational tasvirlarni o'z ichiga oladi. Salvador Dalí va René Magritte kabi san'atkorlar o'z asarlarida tasavvurlarni, orzularni va noan'anaviy ko'rinishlarni aks ettirdilar.

Konstruktivizm va De Stijl kabi san'at harakatlari esa geometrik shakllar va minimalistik kompozitsiyalar orqali ifodalanadi. Konstruktivizm, birinchi navbatda Rossiyada rivojlangan bo'lib, ijtimoiy jihatlarga e'tibor berib, san'atni jamiyatni o'zgartirish vositasi sifatida ko'rgan. De Stijl esa geometrik shakllar va asosiy ranglar orqali yanada muvozanatli va sodda tasvirlarni yaratishga intiladi.

Postmodernizm, 1970-yillardan boshlab o'z o'rnini egalladi va avvalgi uslublar, tendensiyalar va tarixiy kontekstlarni tanqidiy baholashga asoslangan. Ushbu uslub ko'plab oziq-ovqat dan kelib chiqqan vizual tilni birlashtirgandek, konseptual san'atda eksperimentlarni o'z ichiga oladi. San'atkorlar postmodernizmining xususiyatlari sifatida ironik, o'zaro aloqadorligi va birlashuvni ko'rsatgan.

XX asr oxirida va XXI asr boshlarida, san'atda digital texnologiyalar va yangi ommaviy axborot vositalarining paydo bo'lishi ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Raqamli san'at va grafik dizayn texnologiyalari yangi imkoniyatlar yaratdi va o'zaro aloqalarni kuchaytirdi. Bu davrda grafik san'at yangi ko'rinishlarda, raqamli ilovalar, 3D modeling va virtual reallik orqali o'z ifodasini topdi.

XIX asrda Realizm va Impressionizm uslublari juda muhim bo'lib qoldi. Realizm, oddiy insonlarni va ularning kundalik hayotini aks ettirishga intildi, bu esa san'atda ko'plab ijtimoiy muammolarni ko'rsatdi. Gustave Courbet kabi san'atkorlar realizm bilan ijtimoiy haqiqiylikni ifodalashga harakat qildilar. Impressionizm esa yorug'lik va rangni tajriba qilishga qaratildi. Claude Monet va Edgar Degas kabi san'atkorlar atmosferik tasvirlarni va tabiiy manzaralarni o'z asarlarida aks ettirdilar.

XX asrda va undan keyin zamonaviy uslublar va tendensiyalar shakllandi. Modernizm, Abstraktsiya, Surrealizm va Konstruktivizm kabi yangi yondashuvlar yanada juda ko'p shakllarni kiritdi. Modernizm an'anaviy ifodalardan voz kechish va yangilikka intilish bilan ajralib turadi. Abstraktsiya predmetni ifodalashdan voz kechib, ranglar, shakllar va tuzilmalar orqali his-tuyg'ularni ifodalashga harakat qiladi.

12-MAVZU. Plakat san'atining rivojlanishi va uslubiy o'zgarishlar.

Plakat san'ati tarixiy jihatdan murakkab va o'zgaruvchan bir jarayon bo'lib, u ko'plab madaniy, ijtimoiy va texnologik omillardan ta'sirlangan. Plakatlar dastlab reklama va axborot tarqatish vositasi sifatida boshlanib, keyinchalik san'atning mustaqil shaklga aylanishiga sabab bo'lgan.

Plakat san'ati XIX asrning oxirlarida, ayniqsa, sanoat inqilobi paytida rivojlanishni boshladi. Ushbu davrda tovarlar va xizmatlarni reklama qilish uchun ta'sirchan va ko'zga tashlanadigan plakatlar yaratishga ehtiyoj ortdi. Plakatlar dastlab

oddiy matn va grafikaning kombinatsiyalarini o'z ichiga olgan bo'lib, ular ma'lumotni tez va samarali tarqatishga xizmat qilgan.

XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Art Nouveau uslubi plakat san'atiga yangi yo'nalishlar kiritdi. Ushbu uslubda ipak naqshlari, ajoyib ranglar va organik shakllar keng tarqaldi. Alphonse Mucha kabi san'atkorlar ushbu uslubni ustun qo'yib, plakatlarda taniqli shaxslarni yoki mahsulotlarni romantik tarzda tasvirlashga muvaffaq bo'lishdi. Art Nouveau plakat san'ati asarlari zamonaviy san'atning muhim ko'rinishi bo'lib, xalq orasida hit bo'ldi.

XX asrning boshlanishida futurizm va dadaizm kabi yangi uslublar plakat san'atida shakllandi. Futurizm tezlik, harakat va texnologiyaning ulkan kuchini aks ettirgan plakatlarni yaratdi. Bu uslubda san'atkorlar energiya va dinamikani ifodalashga harakat qildilar. Dadaizm esa anti-san'at va eksperimentlarni o'z ichiga olib, konventsionallardan qochishga intildi. Bu tendensiyalar plakat san'atining yangi ko'rinishini, ko'pincha nisbatan anglashilmas va shov-shuvli asarlarni yaratishga olib keldi.

1920-yillarda Sotsialistik realizm va propoganda plakatlari paydo bo'ldi. Bu yondashuv, ko'pincha siyosiy ijtimoiy muhokamalarga ta'sir qilish uchun ishlatildi. Plakatlar oddiy va aniq ijtimoiy message'lar berish maqsadida o'rganildi. Ushbu davrdagi plakatlarda kuchli ranglar, soddalashtirilgan shakllar va ijtimoiy haqiqatni aks ettiruvchi rasmlar keng qo'llanildi. Plakat san'ati shu tariqa propaganda vositasi sifatida muhim ahamiyatga ega bo'ldi.

1930-yillardan keyin, plakat san'ati yangi yondashuvlar va uslublarni o'z ichiga oldi. Bauhaus va De Stijl kabi harakatlar minimalist grafika va geometrik shakllarga e'tibor qaratdilar. Bu yondashuv plakatlarda sodda, emas, balki o'ziga xos, visual a'sorlar yaratishga yordam berdi. Shuningdek, bu davrda tipografiya plakat san'atida yanada muhim rol o'ynadi, o'qilishi oson matnlar yaratishga e'tibor berildi.

Yana bir muhim o'zgarish 1960-yillardagi pop san'ati bilan bog'liq. Pop san'ati reklama, ommaviy axborot va madaniyatni o'z ichiga olgan plakat asarlarini yaratishga imkon berdi. Roy Lichtenstein va Andy Warhol kabi san'atkorlar mashhur brendlar va

madaniyatni kiritgan plakatlar yaratdilar. Ularning asarlarida ranglarning kuchli tasvirlari, komikslardagi elementlar va ommaviy do'konlarning atributlari mavjud edi.

XXI asrda digital texnologiyalarning rivojlanishi plakat san'atini yanada o'zgartirdi. Raqamli dizayn dasturlari, grafik interfeyslar va internetning paydo bo'lishi plakatlarni yanada interaktiv va ko'p rangli qilishi mumkin bo'lgan inovatsion yondashuvlarga imkon berdi. Bugungi kunda san'atkorlar plakatlar orqali ijtimoiy masalalar, ekologik konfliktlar va boshqa jamoatchilik muammolarini ifodalashda davom etmoqdalar. Raqam

III. Maxsus adabiyotlar:

1. "Art and Sculpture: Materials, Techniques, and Processes" - ArtStation Learning Binafsha Nodir. O'zbekiston amaliy san'ati: kitob albom. – Toshkent: "San'at" jurnali nashriyoti, 2021. – 368 b.
2. "Haykaltaroshlikda ishlatiladigan materiallar va texnikalar" - N. A. Po'latov
3. "Haykaltaroshlik asarlari yaratishda ishlatiladigan materiallar" - G. X. Yusufov
4. "Haykaltaroshlik san'ati" - R. S. Zayniddinov
5. Бурдел З.Л. Искусство скульптуры.-М., 1968.
6. Бородина М.Р. Скульптура. Учебное пособие.-Т.,2000.
7. Boymetov B. Haykaltaroshlik va plastik anatomiya. Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma. – T., 2007. -5b.
8. O'zbekiston haykaltaroshligi 1991-2006 /Katalog.– T., 2006. -4-6b.

IV. Elektron ta'lim resurslari

1. www.edu.uz.
2. www.aci.uz.
3. www.ictcouncil.gov.uz.
4. www.lib.bimm.uz
5. [www. Ziyonet. Uz](http://www.Ziyonet.Uz)
6. www.sciencedirect.com
7. www.acs.org
8. www.nature.com
9. <http://www.kornienko-ev.ru/BCYD/index.html>.
10. <https://uzbamarkaz.uz/>
11. [Digital Sculpture](#)
12. [Sculpture.org](#)
13. [CraftsySan'at va madaniyat portali - Art.uz](#)
14. [O'zbek san'ati va madaniyati portali](#)

VII. NAZORAT SAVOLLARI

1.	Grafika nima? Uning san'atdagi o'rnini qanday?
2.	Grafika turlarini sanab bering va ularning farqlarini tushuntiring.
3.	Kompozitsiya nima va u grafik asarlarda qanday rol o'ynaydi?
4.	Uslub tushunchasi nima? Grafikada uslubiy ifoda qanday namoyon bo'ladi?
5.	Grafik asarda asosiy va ikkilamchi elementlar qanday aniqlanadi?
6.	Realistik va dekorativ grafik uslublar o'rtasidagi farq nima?
7.	Grafik kompozitsiyada muvozanat (balans) qanday yaratiladi?
8.	Ton va yorug'lik-soya grafik asarlarda qanday ifodalanadi?
9.	Kompozitsion markaz nima? Uni qanday topish mumkin?
10.	Grafik asarlarda chiziqlarning ahamiyati va ifoda vositasi sifatida roli qanday?
11.	Grafikada faktura va tekstura tushunchalari haqida gapirib bering.
12.	Uslubiy yondashuvlar orqali muallif individualligini qanday ko'rsatadi?
13.	Simmetriya va assimetriya grafik kompozitsiyada qanday ishlatiladi?
14.	Grafikada makon va chuqurlik qanday vositalar bilan ifodalanadi?
15.	Plakat grafikasi va uning kompozitsion xususiyatlari haqida nima bilasiz?
16.	Illyustratsiya grafikasi haqida tushuncha bering.
17.	Minimalizm uslubi va uning grafikaga ta'siri qanday?
18.	Chiziqli grafikada kompozitsiya qanday tuziladi?
19.	Grafikada ritm va takrorlanish qanday ifodalanadi?
20.	Turli grafik texnikalarda (linogravyura, ofort, monotipiya) uslubiy farqlarni tushuntiring.
21.	Loy va plastilin bilan ishlashda materiallarning suyuqlik darajasi qanday ta'sir ko'rsatadi?
22.	Loy va plastilin bilan ishlashda qaysi texnika materialning mustahkamligini oshirishga yordam beradi?
23.	Modellashda eng ko'p ishlatiladigan texnikalardan biri qanday?
24.	Detallarni ishlashda materialni boshqarish usullari qanday amalga oshiriladi?
25.	Modellashda silliqlash texnikasi qanday qo'llaniladi?

VIII. GLOSSARY

Grafika – Chiziq, dog‘, rang va soya vositasida tasvir yaratiladigan tasviriy san‘at turi.

Kompozitsiya – San‘at asaridagi barcha elementlarning uyg‘unlikda joylashuvi.

Uslub (stil) – San‘atkor yoki davrga xos ifoda usuli, o‘ziga xoslik.

Format – Grafik asarning tashqi o‘lchami va shakli.

Balans (muvozanat) – Kompozitsiyada og‘irlik markazining uyg‘un taqsimlanishi.

Markaz (kompozitsion markaz) – Asarda asosiy diqqat markazini tashkil etuvchi joy.

Chiziq (line) – Grafikaning asosiy ifoda vositasi, shakl va harakatni ko‘rsatadi.

Faktura – Asarning yuzasidagi tuzilish yoki sirtning seziluvchi xususiyati.

Ritm – Kompozitsiyada elementlarning muayyan tartibda takrorlanishi.

Simmetriya – Asarning ikki qismi o‘zaro bir-biriga mos tushadigan tuzilishi.

Assimetriya – Asar qismlarining o‘zaro teng bo‘lmasligi, ammo uyg‘unlikda bo‘lishi.

Ton – Yorug‘lik va qorong‘ilik darajasi, hajm va fazoni ko‘rsatadi.

Kontrast – Qarama-qarshi elementlarning ta’sirchan joylashuvi.

Perspektiva – Fazoviy chuqurlikni ko‘rsatish usuli.

Illyustratsiya – Matn mazmunini to‘ldiruvchi grafik tasvir.

Plakat – Ommaviy axborot yoki reklama vositasi sifatida ishlatiladigan grafik asar.

Minimalizm – Kam ifoda vositalari bilan ko‘proq ma’no berishga intiluvchi uslub.

Abstrakt grafika – Real tasvirlardan voz kechgan holda, faqat shakl va rang orqali ifodalanish.

Ofort – Metall plastinkada kimyoviy yo‘l bilan ishlanadigan grafik texnika.

Linogravyura – Linoleum sirtida ishlanadigan bosma grafik usul.

Monotipiya – Bir nusxadagi bosma grafik asar (yozuv qog‘oziga bevosita bo‘yama bosish).

Dekorativ grafika – Bezak berishga mo‘ljallangan grafik asarlar turi.

Realistik uslub – Haqiqatga yaqin tasvirlashga asoslangan san’at yo‘nalishi.

Ekspressiv ifoda – Kuchli hissiy holatni aks ettirishga qaratilgan uslub.

Koloristika – Ranglar uyg‘unligi va ularning tasviriy ta’siri.

X. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

I. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari:

9. Mirziyoyev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 488 b.
10. Mirziyoyev SH.M. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. 1-jild. – T.: “O‘zbekiston”, 2017. – 592 b.
11. Mirziyoyev SH.M. Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir. 2-jild. –T.: “O‘zbekiston”, 2018. – 507 b.
12. Mirziyoyev SH.M. Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi. 3-jild.– T.: “O‘zbekiston”, 2019. – 400 b.
13. Mirziyoyev SH.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild.– T.: “O‘zbekiston”, 2020. – 400 b.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar:

14. O‘zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi.–T.:O‘zbekiston, 2018.
15. O‘zbekiston Respublikasining 2020 yil 23 sentabrda qabul qilingan “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-sonli Qonuni.
16. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevral “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi 4947-sonli Farmoni.
17. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 21 sentabr “2019-2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5544-sonli Farmoni.
18. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 27 may “O‘zbekiston Respublikasida korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5729-son Farmoni.
19. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 27 avgust “Oliy ta’lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarining uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi PF-5789-sonli Farmoni.
20. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabr “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli Farmoni.
21. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 25 yanvardagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.
22. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 16 avgustdagi “Oliy ta’limning davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 343-sonli Qarori.
23. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2015 yil 10 yanvardagi

“Oliy ta’limning Davlat ta’lim standartlarini tasdiqlash to’g’risida”gi 2001 yil 16 avgustdagi “343-sonli qororiga o’zgartirish va qo’shimchalar kiritish haqida”gi 3-sonli qarori.

III. Maxsus adabiyotlar:

24. Azimov I.M. O‘zbekiston naqshu nigorlari. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi “Adabiyot va san’at”, 1987. – 142 b.

25. Binafsha Nodir. O‘zbekiston amaliy san’ati: kitob albom. – Toshkent: “San’at” jurnali nashriyoti, 2021. – 368 b.

26. Bulatov S.S., Gulyamov K.M. Amaliy san’at. Darslik. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2014. – 542 b.

27. Bulatov S.S. O‘zbek xalq amaliy bezak san’ati. – Toshkent: Mehnat, 1991. – 384 b.

28. Gulyamov K.M. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo‘lajak amaliy san’at o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish. Monografiya. – Toshkent: TO‘YTEPA PRINT, 2020. – 156 b.

29. G‘ulomov K. Ashyolarga badiiy ishlov berish. – T.: Bilim, 2004. – 88 b.

G‘ulomov K.M. Amaliy san’at. – T.: IQTISOD - MOLIYA. 2007. – 100 b.

IV. Internet saytlar:

IV. Elektron ta’lim resurslari

1. www.edu.uz.
2. www.aci.uz.
3. www.ictcouncil.gov.uz.
4. www.lib.bimm.uz
5. [www. Ziyonet. Uz](http://www.Ziyonet.Uz)
6. www.sciencedirect.com
7. www.acs.org
8. www.nature.com
9. <http://www.kornienko-ev.ru/BCYD/index.html>
10. <http://artyx.ru/> – Всеобщая история искусств.
11. <http://www.art-drawing.ru> - Арт-рисунок/ культура искусство галерея.
12. <https://mt.uzbamarkaz.uz/>
13. <https://uzbamarkaz.uz/>.